བོད་ལུགས་ཟློ་བ་ངོས་འཛིན།

Byams pa chos 'phel བྱམས་པ་ཆོས་འཕེལ།

(ལྷྲནྡྲཧསྲི་གཙུག་ལག་སློབ་གཉེར་ཁང་།)

༄༅། ཨོཾ་སྭསྟི། སྙིགས་དུས་འགྲོ་རྣམས་གནས་སྐབས་བདེ་ཕྱིར་འཇིག་རྟེན་ཕྱི་མ་རིང་དུ་དོར།།

ཐུགས་བསྐྱེད་དམ་བཅའ་རྣམ་གསུམ་གཙོ་བྱས་མཛད་འཕྲིན་མཐའ་གླུས་ངལ་སྲུན་དབེན།།

ཆོས་རྒྱལ་རིགས་ལྡན་རྣམ་པར་སྤྲུལ་ནས་འགྲོ་རྣམས་གཏན་གྱི་ལམ་བཟང་དཀྲི།།

དུས་ཀྱི་འཁོར་ལོའི་ཆོས་སྐོར་མ་ལུས་སྐལ་ལྡན་གདུལ་བྱར་སྩོལ་དེར་འདུར།།

བརྗོད་གཞི་འདི་ནི་བོད་ཀྱི་རིག་གནས་བཅུའི་ཡ་གྱལ་རྩིས་ཀྱི་རིག་པའི་ཁོངས་སུ་གཏོགས་ཤིང་། ཆོས་སྲིད་གཉིས་ཀྱི་རྒྱུན་ལྡན་འཚོ་བའི་ཁྲོད་དུ་མེད་ཐབས་མེད་པ་ཟླ་བ་ངོས་འཛིན་སྐོར་ཡིན། བོད་ལུགས་ཟླ་བ་ངོས་འཛིན་སྐོར་བོད་ཀྱི་སྤྱི་ཚོགས་ནང་སྐར་རྩིས་པའི་ལོ་ཐོ་བཞིན་རྩིས་བཞིན་ཡོད་ནའང་། ཁ་ཆེའི་རྩིས་རིགས་ཕུད་དེ་མིན་རྒྱལ་ཁབ་གཞན་གྱི་སྲོལ་རྒྱུན་རྩིས་རིག་དང་། དེང་རབས་གནམ་རིག་སྐར་རྩིས་དང་བསྡུར་ན་ཟླ་བ་གཅིག་གི་རྗེས་ལུས་ཐེབས་བཞིན་ཡོད་པ་ཀུན་གྱིས་མཁྱེན་གསལ་ཡིན།

དེར་བརྟེན་རང་ཉིད་སྐར་རྩིས་སློབ་གཉེར་བ་ཞིག་ཡིན་པའི་ཆ་ནས་རྒྱུན་དུ་ཡིད་ལ་མི་བདེ་བ་ཞིག་སྨུ་མཐུད་བྱུང་བའི་ཁར། ཕྱི་ལོ་ ༢༠༡༡_༡༢ སྤྱི་ནོར་༧གོང་ས་༧སྐྱབས་མགོན་ཆེན་པོ་མཆོག་གིས་གནས་མཆོག་རྡོ་རྗེ་གདན་དུ་དཔལ་དུས་ཀྱི་འཁོར་ལོའི་དབང་ཆེན་ཐེངས་སོ་གཉིས་པ་སྩོལ་སྐབས་ཚོགས་ཡོངས་སུ་འདི་སྐོར་ཉམས་ཞིབ་བྱ་དགོས་བཀའ་སྐྱུལ་གནང་དོན་ལྟར། བརྗོད་གཞི་འདི་ཉིད་རང་དང་དམིགས་བསལ་འབྲེལ་བ་ཡོད་པ་བརྟེན་རང་ཉིད་ཀྱིས་ཐད་ཀར་ལས་འགན་དུ་མཐོང་བ་དང་། རྒྱལ་བའི་བཀའ་དགོངས་ཆ་ཤས་ཤིག་སྒྲུབ་པར་མཆོན་བྱེད་ཉམས་ཞིབ་ཙུང་ཟད་ཞུས་པའི་འབྲུལ་ཡིན། བོད་ཀྱི་གནའ་བོའི་ལོ་རྒྱུས་ནང་བོད་དུ་གདོད་མའི་དུས་ནས་རྩིས་རིག་ཡོད་པ་གསལ་བཤད་དུ་མ་ཡོད་པ་དཔེར་ན། ནམ་མཁའི་གཟའ་སྐར་ལ་བརྟག་པ་དང་། བར་སྣང་དུ་སྤྲིན་དང་འབྲུག་རྣ་ལ་

Byams pa chos 'phel བྱམས་པ་ཆོས་འཕེལ། "བོད་ལུགས་ཟླ་བ་ངོས་འཛིན།", *Revue d'Etudes Tibétaines*, no. 37, December 2016, pp. 29–47.

བརྟག་པ། བྱ་བྱིའུ་འབུ་སྲིན་གྱི་བྱ་སྤྱོད་ལ་བརྟག་པ། ས་གཞིར་ཆུ་དང་ཆབ་རོམ། ལྗོན་ཤིང་ལ་བརྟག་པ་སོགས་བརྟག་པ་དུ་མ་ཞིག་ཡོད་པ་དེ་དག་ཐམས་ཅད་མི་རབས་དུ་མས་དངོས་མྱོང་ཉམས་གསོག་བསྡུད་མར་བྱུང་བ་ཤ་སྟག་ཡིན། འདི་དག་ཐམས་ཅད་གཙོ་བོ་འབྲས་རྩིས་ཀྱི་ཁོངས་སུ་གཏོགས་ཤིང་། འོན་ཏང་སྐབས་དེར་རྩིས་ཀྱི་རིག་པའི་མཚན་ཉིད་བསྟན་པའི་གཞུང་ལུགས་སྤུས་ལེགས་ཞིག་ཨེ་ཡོད་སྙམ་པ་དང་། འདི་དག་ཐམས་ཅད་ད་ལྟའི་ཡར་ཐོན་ཅན་གྱི་སྐར་རྩིས་ཀྱི་དམངས་གཞི་ལྟ་བུ་ཞིག་ཀྱང་ཡིན།

ལོ་རྒྱུས་ལ་ཕྱིར་མིག་བལྟས་ན། སྤྱི་ལོའི་སྔོན་གྱི་ལོ་ངོ་ ༨༦༩ ཙམ་ལ་རྒྱལ་པོ་གཉའ་ཁྲི་བཙན་པོའི་དུས་སུ་བོད་ཀྱི་མཁས་པ་མི་བཅུ་གཉིས་ཀྱི་ནང་ཚན་སྔོར་ཤེས་རྩིས་མཁན་ཞེས་པ་དེ་རྩིས་རིག་མཁས་པ་ཡིན་པར་བཞེད། དེའི་རྗེས་སྤྱི་ལོའི་སྔོན་གྱི་ལོ་ངོ་བརྒྱ་ཕྲག་དང་པོ་ཙམ་ལ་བོད་ཀྱི་རྒྱལ་པོ་གྲི་ཁྲི་བཙན་པོའམ་སྤུ་དེ་གུང་རྒྱལ་ཞེས་པའི་དུས་སྐབས་སུ་བོད་ནང་འཚོ་བའི་འགྱུར་ལྡོག་ཤུགས་ཆེ་བྱུང་བ་དང་། སྐབས་དེ་ཙམ་ལ་བོད་ལྷོ་ཁ་ཡར་ཀླུང་ཁུལ་དུ་ཏན་མོ་བལ་མའི་ཟླ་རྩིས་ཞེས་པ་གྲགས་པ་ཅན་ཞིག་བྱུང་།[1] ཁོ་མོས་ཟླ་བ་ལ་བརྟེན་ནས་ཟླ་བ་ངོས་འཛིན་བྱ་ཚུལ་གྱི་རིག་པ་ཞིག་བསྐྲུན་པ་དང་དེ་ལ་བརྟེན་ནས་སྐར་རྩིས་ཀྱི་དམངས་གཞིའང་ཚུགས། ཁོ་མོ་ནི་བོད་ཀྱི་བུད་མེད་རྩིས་པ་སྔ་ཤོས་དེ་ཡིན་པ་ངོས་འཛིན་མཛད་ཆོག་པར་སེམས།

རྗེས་སུ་དུས་རབས་བདུན་པར་ཆོས་རྒྱལ་སྲོང་བཙན་སྒམ་པོའི་དུས་ནས་རྒྱ་བཟའ་ཀོང་ཇོ་བསུས་པ་དང་ལྷན་དུ་རྒྱ་ནག་ནས་སྔོན་རྩིས་ཀྱི་རིག་པའང་གང་ཙམ་ཐེབས་ཡོད་པ་མ་ཟད་རྒྱ་ནག་རྩིས་རིག་ལྟར་ནག་རྩིས་རྒྱུད་པའི་རྩིས་སྲོལ་བྱུང་། དེ་ནས་ཁྲི་སྲོང་ལྡེའུ་བཙན་གྱི་དུས་སུ་རྒྱ་ནག་དང་ལིའི་རྩིས་སྲོལ་དར། དང་ལི་ནི་ནག་རྩིས་ཙམ་མིན་པར་སྐར་རྩིས་རིག་པའི་གཟའ་སྐར་རྣམ་གཞག་རྒྱས་པ་ཡོད་རུང་བོད་ལ་དར་རྒྱས་ཆེ་བ་བྱུང་ཐུབ་མེད། གང་ལགས་ཞེ་ན། སྐབས་དེ་དུས་རྒྱ་ནག་རྒྱལ་པོ་རྣམས་ཀྱིས་རང་གི་རྒྱལ་བརྒྱུད་དང་རྩིས་པའི་བུ་བརྒྱུད་ཕུད། དེ་མིན་སུ་ལའང་སློབ་ཁྲིད་བྱ་མི་ཆོག་པའི་བཙན་བཀའ་བཏང་སྟེ་ཕོ་བྲང་གི་ལུགས་རིའི་ཕྱི་རོལ་དུ་དར་རྒྱས་བྱུང་ཐུབ་ཀྱི་མེད། ཅི་སྟེ་དེ་རིགས་བྱུང་ན་སྲོག་ཐོག་གཏོང་སྟེ་བཀའ་རྒྱ་བཙན་པོར་དང་ལེན་བྱ་དགོས་པའི་དུས་ཞིག་ཡིན། ཕྱིས་སུ་ཕྱི་ལོ་ ༡༠༢༧ ལོར་དུས་འཁོར་བོད་ལ་གདན་འདྲེན་ཞུ་སྐབས་འབྱུང་རྩིས་ལུགས་ཀྱི་ལོ་འགོ་འཛིན་སྲོལ་གྱི་དམངས་གཞི་གཏན་འབེབས་བྱུང་ཟིན་པ་ཞིག་ཡིན། དུས་འཁོར་དར་བ་དང་ལྷག་པར་སྐར་རྩིས་དར་ནས་དེ་མ་ཐག་ཏུ་སྐར་རྩིས་ཀྱི་མཚན་ཉིད་བསྟན་པའི་གཞུང་ལུགས་སྤུས་དག་ཅིག་ཕལ་ཆེར་དར་ཐུབ་མེད། དེ་ནས་རབ་བྱུང་གཅིག་ཙམ་གྱི་རྗེས་སུ་སློབ་དཔོན་འཇིགས་མེད་འབྱུང་གནས་སྦས་པ་དང་། པཎ་ཆེན་ཤཱཀྱ་ཤྲཱི་རྣམ་གཉིས་ཀྱིས་དཔལ་དུས་ཀྱི་འཁོར་ལོའི་རྩིས་ལ་འཇུག་པ་དང་། དཔལ་དུས་ཀྱི་འཁོར་ལོའི་རྩིས་ཀྱི་མན་ངག་གཉིས་ཀྱང་མཛད་དེ་ཕབ་སྒྱུར་བྱུང་ཡོད། འགའ་ཞིག་གིས་ཁོང་རྣམ་གཉིས་ཀྱི་དུས་འཁོར་གཞུང་ལ་དུས་འཁོར་དར་བ་བཞེད་མཁན་ཡང་ཡོད།

1 ཡུམ་པ། 1998: 538.8

དུས་རབས་བཅུ་གཉིས་ནང་བྱོན་པའི་མཁས་གྲུབ་རྗེ་བཙུན་གྲགས་པ་རྒྱལ་མཚན་ (ཕྱི་ལོ་༡༡༤༧_༡༢༡༦) གྱིས་དུས་ཚོད་བཟུང་བའི་རྩིས་དང་། དུས་རབས་བཅུ་གསུམ་དུ་བྱོན་པའི་མཁས་གྲུབ་ཤོང་སྟོན་རྡོ་རྗེ་རྒྱལ་མཚན་ (ཕྱི་ལོ་༡༢༦༥) གྱིས་ཟླ་མའི་བཀའ་བཞིན་སྐར་རྩིས་རིག་པ་དཔྱིས་ཕྱིན་གསན་བཞེས་མཛད་དེ་དུས་འཁོར་ལ་ཞུ་དག་མཛད། ཀརྨ་པ་རང་བྱུང་རྡོ་རྗེས་ (ཕྱི་ལོ་༡༢༨༤_༡༣༣༩) རྩིས་ཀུན་འདུས་པ་སོགས། བུ་སྟོན་རིན་ཆེན་གྲུབ་ (ཕྱི་ལོ་༡༢༩༠_༡༣༦༤) ཀྱིས་སྐར་རྩིས་མཁས་པ་དགའ་བྱེད་དང་། སྐར་རྩིས་ཕྱོགས་སྒྲིག དུས་འཁོར་འགྲེལ་པ་སོགས། དུས་རབས་བཅུ་བཞིའི་མཁས་གྲུབ་དགེ་ལེགས་དཔལ་བཟང་ (ཕྱི་ལོ་༡༣༨༥_༡༤༣༨) གིས་དུས་འཁོར་འགྲེལ་པ་དྲི་མེད་འོད་ཀྱི་རྒྱན། འགོས་ལོ་ཙཱ་བ་གཞོན་ནུ་དཔལ་ ཕྱི་ལོ་ (༡༣༩༢_༡༤༨༡) གྱིས་དུས་འཁོར་འགྲེལ་པ་དང་། རྩིས་ཀྱི་བསྟན་བཅོས་འཁྲུལ་སེལ་མཛད། བྱང་པ་རྣམ་རྒྱལ་གྲགས་བཟང་(ཕྱི་ལོ་༡༣༩༥_༡༤༧༥) གིས་དུས་ཀྱི་འཁོར་ལོའི་མཛེས་རྒྱན། དུས་རབས་བཅོ་ལྔའི་མཚུར་ཕུ་འཇམ་དབྱངས་དོན་གྲུབ་འོད་ཟེར་གྱིས་རྩིས་ཀུན་འདུས་པ་གཞི་བཟུང་གདན་ལ་ཕབ་སྟེ་མཚུར་ལུགས་ཀྱི་སྲོལ་བཏོད། སྟག་ཚང་ལོ་ཙཱ་བ་ཤེས་རབ་རིན་ཆེན་ (ཕྱི་ལོ་༡༤༠༤_༡༤༧༧) གྱིས་དུས་འཁོར་གྱི་འགྲེལ་པ་བསྟན་པའི་སྒྲོན་མེ་སོགས། ཕུག་པ་ལྷུན་གྲུབ་རྒྱ་མཚོས་པད་དཀར་ཞལ་ལུང་མཛད་དེ་ཕུག་ལུགས་ཀྱི་སྲོལ་གཏོད་གནང་། མཁས་གྲུབ་ནོར་བཟང་རྒྱ་མཚོས་ (ཕྱི་ལོ་༡༤༢༣_༡༥༡༣) པད་དཀར་ཞལ་ལུང་གི་རྩིས་འཕྲོ་གསལ་སྒྲོན་སོགས། རྗེས་ཀྱི་མཁས་གྲུབ་དཔའ་བོ་གཙུག་ལག་ཕྲེང་བས་ (ཕྱི་ལོ་༡༥༠༣_༡༥༦༥) འགྲེལ་པ་རིན་ཆེན་གཏེར་མཛོད། སྡེ་སྲིད་སངས་རྒྱས་རྒྱ་མཚོས་ (ཕྱི་་ལོ་༡༥༢༧_༡༥༩༢) བཻ་དཀར་མ་བུ། ལོ་ཆེན་དྷརྨ་ཤྲཱིས་ (ཕྱི་ལོ་༡༦༥༤_༡༧༡༨) ཉིན་བྱེད་སྣང་བ་དང་རྣམ་འགྲེལ་གསེར་གྱི་ཤིང་རྟ་སོགས་སྐར་རྩིས་ཀྱི་སྟོན་པ་དུ་མ་བྱུང་ཡོད། དུས་རབས་བཅུ་དགུའི་ནང་གི་མཁས་གྲུབ་འཇུ་མི་ཕམ་འཇམ་དབྱངས་རྣམ་རྒྱལ་རྒྱ་མཚོས་་(༡༨༤༦_༡༩༡༢) དཔལ་དུས་ཀྱི་འཁོར་ལོའི་འགྲེལ་པ་རྡོ་རྗེ་ཉི་མའི་སྣང་བ་བཅས་མཛད་པ་སོགས་མདོར་ན་དུས་འཁོར་གྱི་གཞུང་ལ་འགྲེལ་པ་མང་ཤོས་ཡོད་མཁན་ཞིག་ཀྱང་ཡིན།

དུས་རབས་བཅུ་གསུམ་ནང་འགྲོ་མགོན་ཆོས་རྒྱལ་འཕགས་པས་སྐུ་དབང་ཟིན་པའི་དུས་སུ་གཡུང་སྟོན་རྡོ་རྗེ་དཔལ་དང་། མཁས་པ་ཀུན་དགའ་དཔལ་བ་སོགས་ཀྱིས་རྒྱ་ནག་ཧང་ལི་དང་འབྱུང་རྩིས་སོགས་ལ་གཞི་བཞག་སྟེ་དཔལ་ས་སྐྱའི་ལོ་ཐོ་ཞེས་བོད་ཀྱི་ལོ་ཐོ་ཐོག་མར་འདོན་སྤེལ་མཛད།

འཛམ་གླིང་ནང་རྩིས་རིག་ཇི་ཙམ་ཡོད་ཀྱང་རྩིས་སྲོལ་ཆེན་པོ་གཉིས་ཡོད། ཚང་མས་རྩིས་གཞི་ནི་ཉི་མ་ཡིན་པ་བརྗོད་ཀྱིས་མི་ལང་། ཉི་མ་དེ་ཡང་ཉི་འདྲེན་སྐར་འཕོ་ལ་ཚད་བཟུང་ནས་གདན་ལ་ཕབ་པ་དགུན་ཉི་ལྡོག་ལ་བསྟུན་པ་དང་། དཔྱིད་ཉིན་མཚན་མཉམ་ཚད་ལ་བསྟུན་པ་བཅས་གཉིས་ཡིན། གནའ་བོ་རྒྱ་ནག་ནང་དགུན་ཉི་ལྡོག་དང་བསྟུན་ནས་རྩིས་སྲོལ་ཡོད། དེ་ཡང་རྒྱ་ནག་ནི་གོ་ལའི་བྱང་གི་ཕྱོགས་ལ་གནས་ཤིང་ས་བབ་མཐོ་ལ་དགུན་ཉི་ལྡོག་སྐབས་ཉི་མ་རྒྱང་ཐག་རིང་ཞིང་ཐུར་གྲིབ་འགྱུར་ལྡོག་འགྲོ་བ་མངོན་གསལ་དོད་པ་དང་། དབྱར་ཉི་ལྡོག་སྐབས་རྒྱང་ཐག་ཐུང་ལ་ཅུང་མི་མངོན་ཞིང་དེ་ཙམ་གྱིས་མི་གསལ་སྟབས་དེ་ལྟར་མཛད། རྒྱ་གར་བའང་གོ་

ལའི་བྱང་གི་ངོས་ལ་ཕྱོགས་ཤིང་ལྷག་པར་བོད་ཀྱི་ལྷོ་ཕྱོགས་ལ་གནས་སྐབས་དབྱར་ཉི་ལྡོག་ཐིག་རྒྱ་གར་དབུས་ཀྱི་མངའ་སྡེའི་ས་གནས་ (ཨུཛྫེན་) Ujjain གྱི་སྟེང་དུ་འཁེལ་ཡང་། ས་གཞི་དམའ་བ་དང་དགུན་དུས་བ་མོས་གཡོག་སྟེ་ཉི་ལྡོག་མི་མངོན་བ་སོགས་དང་བསྟུན་ནས་དབྱར་ཉི་ལྡོག་ཐིག་དང་བསྟུན་ཡོད། འོན་ཏང་ལོ་འགོ་ནི་དཔྱིད་ཉིན་མཚན་མཉམ་ཚད་དང་བསྟུན་ནས་འཛིན་གྱི་ཡོད།

རྒྱ་དཀར་ནག་གཉིས་ཀའི་རྩིས་རིག་དང་། དུས་འཁོར་རྩིས་རིག་ཚང་མའི་ནང་སྐར་ཁྱིམ་གོ་ལའི་རྣམ་གཞག་སྔོར་མོའི་རྣམ་པར་བསྟན་ཡོད། དེ་ཡང་ཉི་མའི་རྒྱུ་ལམ་དང་རྒྱུ་སྐར་འབྲེལ་ནས་ཟླ་བའི་མིང་། གཟའ་རྣམས་ཀྱི་འགྲོས་ཕྱོགས་སོགས་གཏན་ལ་ཕབ་ཡོད། བོད་དེ་རྒྱ་དཀར་ནག་གཉིས་ཀའི་ཁྱིམ་མཚོས་གྱུར་པ་དང་ལྷག་པར་ཁྱིམ་མཚོས་གཉིས་ཀ་ནས་རིག་གཞུང་ནང་འདྲེན་བྱེད་སྲོལ་གཏན་ཚུགས་སུ་འགྱུར་ཟིན་པ་མ་ཟད། རྩིས་རིག་སྐོར་རྒྱ་ནག་ནས་སྤེ་བ་འབྲེལ་བ་བྱུང་ཡོད་སྐབས་བོད་མིའི་འཚོ་བའི་ཁྲོད་དུས་འཁོར་བོད་དུ་གདན་འདྲེན་ཞུ་སྐབས་རྒྱ་ནག་གི་རྩིས་སྲོལ་དེ་ས་ཁྲབ་རྫོ་ཁྲབ་ལྷ་བུ་བྱུང་ཟིན། དེ་ཡང་རྒྱ་ནག་དང་རྒྱ་གར་གཉིས་ཀས་ཟླ་བ་བཅུ་གཉིས་ཀྱི་མིང་རྣམས་ཉི་མ་ཁྱིམ་དང་རྒྱུ་སྐར་ཐོག་སྦྱོར་ཚུལ་དང་བསྟུན་ནས་བཞག་ཡོད། རྗེ་བཙུན་གྲགས་པ་རྒྱལ་མཚན་མཆོག་གིས་ནམ་མཁའི་ཟླ་བ་རྒྱུ་སྐར་སྟེང་སྦྱོར་ཚུལ་དང་བསྟུན་ནས་ཟླ་བ་རྣམས་ཀྱི་མིང་དག་སྦྱར་ནས་བསྟན་གནང་ཡོད། གནད་དོན་འདིའི་རྐྱེན་གྱིས་འཁྲུལ་པ་ལ་རྟོགས་དཔྱོད་མེད་པར་ཕྱི་བྱུང་བོད་ཀྱི་སྐར་རྩིས་པ་ཐམས་ཅད་ཀྱིས་དེ་མུར་རྒྱུན་འཛིན་མཛད་པ་མ་ཟད། དཔྱང་གནའ་བོའི་གཞུང་ལུགས་རྣམས་ལུང་ཁུངས་དང་བཅས་ཏེ་དེ་ལྟར་བྱ་དགོས་པ་ཡང་ནས་ཡང་དུ་འགྲེལ་གྱི་ཡོད། དེ་ཡང་། ཁོང་གིས་དུས་རྟོད་བཟུང་བའི་རྩིས་ནང་རྒྱ་ནག་གི་ཟླ་བའི་མིང་དེ་བོད་ཀྱི་རྩིས་རིག་ནང་ནང་འདྲེན་འགྲིགས་ཐབས་མཛད་པ་ལས་རྩོད་རྙོག་གི་ཆུ་སྒོ་གངས་ལ་ཐུག་པ་ལྟ་བུ་ཞིག་འདི་ནས་བྱུང་བར་སྣང་། ཕལ་ཆེར་ཁོང་གི་རྒྱལ་བ་ལྤུ་པ་དང་། ཟླ་བ་ལྤུ་པའི་དཔེ་ལྟར་ཆོས་གྲངས་བསགས་པའི་ཟླ་བ་དང་ནམ་མཁའི་ཟླ་བ་གཉིས་ཀྱི་དོན་ལ་འཁྲུལ་པ་བྱུང་སྲེ་བྱུང་བ་མེད་དམ་སྙམ་པ་འདུག འོན་ཏང་སྐར་རྩིས་པ་རྣམས་ཀྱིས་རྟོགས་དཔྱོད་ལེགས་པར་མཛོད་ན་དགེ་ཕན་ཆེ་བར་སེམས་སོ། རྒྱ་ནག་ལུགས་སྲོལ་ལ་ཆོས་ཟླ་རེ་རེར་དཀར་ཕྱོགས་དང་ནག་ཕྱོགས་ཞེས་དུས་ཚན་གཉིས་སུ་ཕྱེ་བ་དང་ཁྱིམ་ཟླ་ལ་དབུགས་དང་སྣང་གི་ཐ་སྙད་སྦྱོར་ཏེ་དུས་གཟེར་ཉེར་བཞི་བཞག་ཡོད། རྒྱ་གར་གྱི་ལུགས་སྲོལ་ལའང་ཆོས་ཟླ་རེ་རེར་དཀར་ཕྱོགས་དང་ནག་ཕྱོགས་ཞེས་དུས་ཚན་གཉིས་སུ་ཕྱེ་བ་དང་ཁྱིམ་ཟླ་ལ་ཁྱིམ་འཕོ་ཙམ་སྦྱོར་ཏེ་དུས་ཚིགས་བཅུ་གཉིས་ལས་རྩིས་སྲོལ་མེད། བོད་ཀྱིས་ཀྱང་ཆོས་ཟླར་དཀར་ཕྱོགས་ནག་ཕྱོགས་སྦྱི་མཚུངས་ལ་ཁྱིམ་ཟླ་ལ་དབུགས་སྣང་ཁྱིམ་སླེབས་གསུམ་ཀ་དང་སྦྱོར་ཏེ་དུས་གཟེར་སོ་དྲུག་ཞེས་རྩིས་སྲོལ་བྱུང་ཡོད། འདི་ནི་རྒྱ་དཀར་ནག་གཉིས་ཀའི་ལུགས་སྲོལ་བོད་ཀྱི་སྐར་རྩིས་ནང་ཆེད་དུ་བསྒྲིགས་པ་ཞིག་ཡིན།

དེར་བརྟེན་འཛམ་གླིང་ཡོངས་གྲགས་ཀྱི་སྤྱི་ལོའི་ཟླ་བ་ལ་བོད་རྩིས་ཀྱི་ནག་པ་ཟླ་བ་ངོས་འཛིན་གནང་གི་ཡོད། རྒྱ་གར་རྩིས་ཀྱི་ཟླ་ལྷག་ས་གཞི་སྔོན་ཙམ་དང་བོད་རྩིས་ཀྱི་ས་གཞི་རྗེས་ཙམ་ལ་ཟླ་ལྷག་ཐོན་ན་ལས་དེ་མིན་རྒྱུན་དུ་ཟླ་བ་གཅིག་ཕྱི་ནུར་ལ་ཐོག་འཁེལ་གྱི་ཡོད། དེ་ཡང་འཛམ་གླིང་རྩིས་རིག་ཕལ་ཆེ་བས་ (precession) ཞེས་ཉི་འདྲིད་སྐར་འཕོ་ཞེས་པ་ཞིག་འགྲེལ་གྱི་ཡོད། ཉི་འདྲིད་སྐར་འཕོ་ཞེས་པ་ནི་འཛམ་གླིང་ཟླུམ་པོ་དེ་སྟོང་འཛིང་བཟོ་དབྱིབས་ཀྱི་འཁོར་ལམ་ཐོག་འཁོར་གྱིན་ལོ་རེའི་བསྟི་གཞི་ཉི་ལྡོག་གམ་དཔྱིད་སྟོན་ཉིན་མཚན་མཉམ་ཚད་མངོན་གསལ་མི་དོད་པོའི་ངང་ནས་གནམ་ཚིགས་རྒྱང་དུ་འཕོ་ཤུས་བྱས་ཏེ་ལོ་ངོ་སྟོང་ཕྲག་ཉེར་དྲུག་ཙམ་ལ་འཁོར་ཐེངས་ཆེན་པོ་གཅིག་འཁོར་གྱི་ཡོད་པ་དེའི་འགྲོས་ལ་འགྲེལ་གྱི་ཡོད། འོན་ཏང་ལོ་ངོ་རེ་རེར་བར་ཁྱད་རྟོགས་པ་ཤིན་ཏུ་དཀའ་བ་ཡིན།

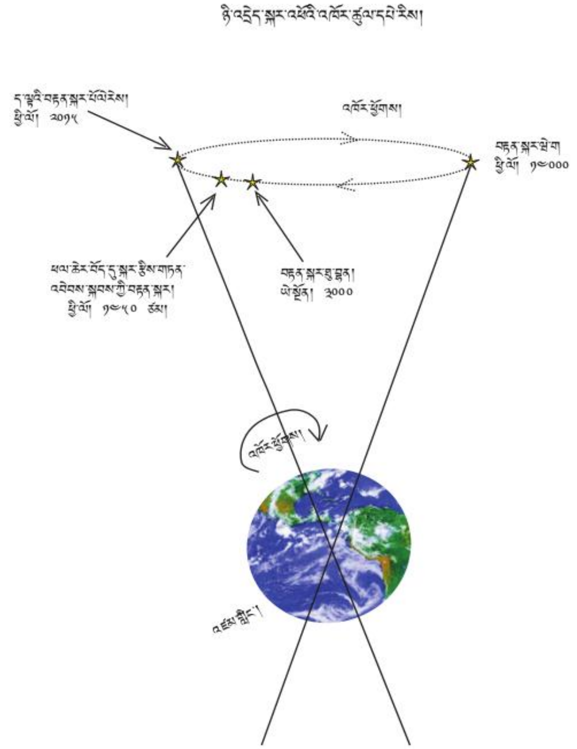

འདྲ་རིས། 1 ཉི་འདྲིད་སྐར་འཕོའི་འཁོར་རྒྱུད་དཔེ་རིས།

རིག་པ་འདིའི་ཤིང་རྟའི་སྲོལ་འབྱེད་ཆེན་པོ་ནི་ Hellenistic-era ཧེ་ལེན་ནས་ཊིག་དུས་རབས་ཏེ་ཕྱི་ལོའི་སྔོན་གྱི་བརྒྱ་ཕྲག་གཉིས་པར་བྱོན་པའི་ཨང་རྩིས་པ་དང་སྐར་རྩིས་པ་གྲགས་ཅན་ Hipparchus ཧི་པར་ཅས (༡༩༠—༡༢༠) ཡིན། རྒྱ་ནག་གི་སྐར་རྩིས་མཁས་པ་ཡུས་ཞི་ (ཕྱི་ལོ་ ༢༥༧—༣༤༨) ཉི་ལྡོག་གི་སྐར་གནས་ལོ་རེ་བཞིན་དུ་ནུབ་ཏུ་ཅུང་ཟད་ནུར་གྱི་ཡོད་པ་རྟོགས་ཏེ་ལོ་ཁྲུད་ (ཉི་འདྲེད་སྐར་འཕོ་) ཅེས་སྐར་རྩིས་རིག་པའི་ནང་བཀོལ་སྤྱོད་མཛད་ཡོད།[2] རིག་པ་འདི་རྒྱ་གར་གྱི་སྐར་རྩིས་ནང་དུའང་བེད་སྤྱོད་གནང་གི་ཡོད། ཉི་འདྲེད་སྐར་འཕོའི་རིག་པ་དང་འབྲེལ་སྐབས་ལོ་རེར་གནམ་ཆ་ཆུང་ངུ་འཕོ་བའི་དབང་གིས་རིམ་པར་མིག་སྐར་འཕོ་ཞིང་རྩིས་རིག་གི་གཞི་བརྟེན་ནམ་འགྲོས་རྟགས་སུ་འགྱུར་བའི་རྒྱུ་སྐར་རྣམས་ཀྱང་རིམ་གྱིས་འཕོ་ཡི་ཡོད། འོན་ཏང་བོད་ཀྱི་རྩིས་རིག་ནང་གོ་དོན་རྟོགས་བཟོ་འདུག་ཀྱང་འདིའི་ལག་ལེན་ཇི་བཞིན་རྟོགས་མེད་པ་ལྟ་བུ་སྣང་བྱུང་།

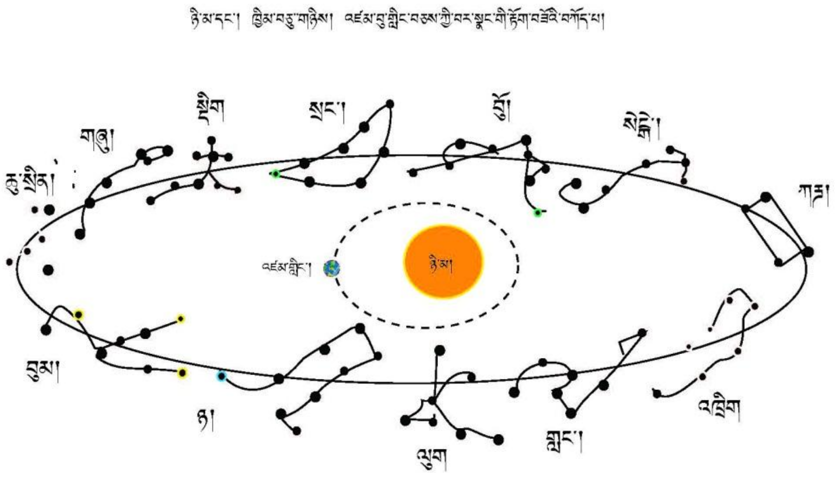

འདྲ་རིས། 2 ཉི་མ་དང་། ཁྱིམ་བཅུ་གཉིས། འཛམ་བུ་གླིང་བཅས་ཀྱི་བར་སྣང་གི་རྟོག་བཟོའི་བཀོད་པ།

2 ཡུམ་པ། 1998: 551.23.

བོད་རྩིས་ཀྱིས་ཡོངས་གྲགས། ཟླ་བ་ཚེས་ཟླ་གཙོ་བ་འཛིན་དགོས་པ་དང་། ཞག་ཉི་མ་ལ་གཙོ་བ། ལོ་ཁྱིམ་ཞག་གཙོ་བོ་མཛད་དགོས་ཞེས་པ་བཞིན་ཁྱིམ་ཞག་གིས་དབྱར་དགུན་ཉི་ལྡོག སྟོན་དཔྱིད་ཉིན་མཚན་མཉམ་ཚད་སོགས་དུས་གཟེར་ཉེར་བཞིའམ་སོ་དྲུག་ཏུ་གཞི་བཙོལ་གྱི་ཡོད་པ་དང་འདི་དག་རྩིས་རྩལ་ཐེ་ཡིན་ཀྲུས་པར་འགྲེལ་གྱི་ཡོད་སྟབས། ཕྱོགས་འདི་ནས་གོ་བ་ཅུང་ཟད་ཡོད་ཚོད་འདུག་ཀྱང་། བོད་རྩིས་པ་སུས་ཀྱང་རྟོགས་དཔྱོད་མཛད་པ་རང་ཉིད་མིག་དཀྱུས་ཆུང་བས་མཐོང་ཐོས་མ་བྱུང་། རྒྱུ་མཚན་གཞན་ཞིག་ནི་ལོ་ངོ་དུ་མའི་འགྱུར་འགྲོས་རྣམས་བཟོ་བཅོས་མ་མཛད་པ་ལས་ཀྱང་བྱུང་བར་སྙམ།

གནད་དོན་འདི་བར་སྣང་ཁམས་དང་བསྟུན་ནས་ཞུས་ན་ད་བར་བར་སྣང་སྐོར་མོ་དུམ་ཚན་བཅུ་གཉིས་སུ་བཏང་ནས་ཆ་གཅིག་ལྷག་ཙམ་མམ་རྒྱུ་སྐར་གཉིས་དང་གསུམ་ཆ་གཅིག་གི་ཁྱོན་ཙམ་ཁྱད་པར་བྱུང་ཟིན། ཡང་ན་ཉིན་གྲངས་ལ་རྩིས་ན་ཡོངས་གྲགས་ཕུག་པའི་ལུགས་སུ་ཉིན་མ་ ༢༧ དང་མཚུར་ཕུའི་ལུགས་ལ་ ༣༨ ཙམ་ཁྱད་པར་བྱུང་ཡོད། དེ་ཟླ་བར་སྒྲིལ་ན་ཟླ་བ་ཧྲིལ་པོ་གཅིག་ལྷག་ཁྱད་པར་བྱུང་གི་ཡོད་པར་བརྟེན་ད་ལྟའི་འཆར་ཟླ་བ་གཅིག་ཕྱི་ནུར་བ་བྱུང་བའི་རྒྱུ་མཚན་འདི་ལ་ཐུག་པ་གསལ་པོ་ཡིན། ད་ཆ་འགྱུར་བཅོས་གཏོང་ན་གཏོང་དུས་རན་ཞིང་ཟླ་བ་གཅིག་ནི་ཟླ་ལྷག་རྐྱེན་གྱིས་ཡར་མར་ཁྱད་པར་ཡོད་སྟབས་བྱ་ཕྱོགས་བདེ་ཞིང་། ཅི་སྟེ་དེ་མྱུར་མྱུ་མཐུད་རྒྱུན་འཛིན་གནང་ན་ཟླ་གྲངས་མཇུག་ཏུ་ལུས་ནས་མ་འོངས་པར་ཕྱི་ལོ་ཆིག་ཁྲི་ཉིས་སྟོང་ (ཕྱི་ལོ་ ༡༢༠༠༠) མིན་ཙམ་ལ་འཛམ་གླིང་རྒྱལ་ཁབ་ཀུན་གྱི་དབྱར་དུས་སུ་བོད་རྩིས་ཀྱི་དགུན་དུས་འཁེལ་ཞིང་། དེ་བཞིན་འཛམ་གླིང་གི་དཔྱིད་དུས་སུ་བོད་རྩིས་ཀྱི་སྟོན་དུས་འཁེལ་ཏེ་རྩིས་ཀྱི་རིག་པས་ནམ་ཟླ་གཞལ་མི་ཐུབ་པའི་དཀའ་ངལ་འབྱུང་རྒྱུ་ཉག་ཅིག་ཡིན། དེ་ནས་སླར་ཡར་ལོ་ངོ་ཆིག་ཁྲི་གསུམ་སྟོང་ (ཕྱི་ལོ་༡༣༠༠༠) ཙམ་ལ་འཛམ་གླིང་སྤྱི་ཡོངས་དང་གཅིག་མཚུངས་འབྱུང་རྒྱུ་ཡིན།

རྒྱ་ནག་ཏུ་ཕྱི་ལོའི་སྔོན་གྱི་ལོ་ངོ་ཉིས་སྟོང་ནས་ཆིག་སྟོང་ལྔ་བརྒྱ་ལྷག་ཙམ་གྱི་བར་ཞྭ་རྒྱལ་རབས་ཀྱི་དུས་སུ་ལོ་འགོ་སྟག་ལ་འཛིན་པ་དང་།[3] ཕྱི་ལོའི་སྔོན་གྱི་ལོ་ཆིག་སྟོང་ལྔ་བརྒྱ་དྲུག་ཅུ་ཙམ་ནས་ཆིག་སྟོང་བརྒྱ་མེད་དྲུག་ཅུ་རེ་དྲུག་ཙམ་བར་ཧྲང་རྒྱལ་རབས་ཀྱི་དུས་སུ་ལོ་འགོ་གླང་ལ་འཛིན།[4] ཕྱི་ལོའི་སྔོན་གྱི་ལོ་ཆིག་སྟོང་བརྒྱ་མེད་དྲུག་ཅུ་རེ་ལྔ་ཙམ་ནས་བདུན་བརྒྱ་བཅུ་གཅིག་ཙམ་བར་ཀྲོའུ་རྒྱལ་རབས་ཀྱི་དུས་སུ་ལོ་འགོ་བྱི་བར་[5]འཛིན་པ་བཅས་གསུམ་ཡོད་ནའང་། དེང་སྐབས་ཡོངས་གྲགས་དཔྱིད་ར་སྟག་ནས་འཛིན་གྱི་ཡོད།

དུས་འཁོར་ནང་དུའང་། ད་ནི་དུམ་བུ་བཅུ་གཉིས་སུ་འཁོར་བའི་དབང་གིས་ཉི་མ་ཁྱིམ་སོ་སོ་ལ་གནས་པའི་ཟླ་བ་བཅུ་གཉིས་ཀྱི་དབྱེ་བ་གསུངས་པ། ཁྱིམ་གཅིག་ལ་ནི་ཉི་མ་གནས་པས་མཐའ་དག་དུས་ཀྱི་ཚོགས་དང་ཟླ་བ་དང་ནི་ཕྱོགས་རྣམས་བྱེད་ཅེས་པ་སྟེ།། འདིར་ལུག་ལ་སོགས་པའི་ཁྱིམ་གང་ཡང་རུང་བ་གཅིག་ལ་ཉི་མ་གནས་པས་དུམ་བུ་བཅུ་གཉིས་སུ་དུས་དྲུག་དང་ཟླ་བ་བཅུ་གཉིས་དང་

3 ཡུམ་པ། 1998: 0.2.

4 ཡུམ་པ། 1998: 550.4.

5 ཡུམ་པ། 1998: 550.5.

ཕྱོགས་ཉི་ཤུ་རྩ་བཞི་བྱེད་དེ་ཁྱིམ་གྱི་འཁོར་ལོ་འཁོར་བའི་དབང་གིས་སོ།། འདིར་ལྷུན་པོའི་ཕྱོགས་ཀྱི་ཆ་ཐམས་ཅད་དུ་ཁྱིམ་གྱི་འཁོར་ལོ་འཁོར་བའི་དབང་གིས་མི་ལ་རེག་པ་གང་ཡིན་པ་དེ་ནི་བདུན་པའི་ཕྱོགས་ཐོབ་པ་ན་ལྷུན་པོའི་རྣ་ལ་རེག་ཅིང་གནས་ཀྱི་རིའི་ སྟེང་དུ་འགྲོའོ་ཞེས་པའི་རིགས་པས་ཉི་མ་ཁྱིམ་སོ་སོར་གནས་པའི་དུས་ཀྱི་ཚོགས་ལ་སོགས་པ་མཐའ་དག་སྟེ་ཐམས་ཅད་རིག་པར་བྱའོ།། དུས་བུ་དུས་བུ་དག་ཏུ་ཟླ་བར་འགྱུར་ཏེ་ས་གཞི་བཅུ་གཉིས་རྩིབས་རྣམས་ལ་ནི་རིམ་པས་སོ་ཞེས་པ་ནི། འདིར་ས་གཞི་རྩིབས་བཅུ་གཉིས་པོ་ལ་དུས་བུ་སོ་སོ་དག་ཏུ་ཟླ་བ་སོ་སོར་འགྱུར་རོ།། ཉི་མ་ཁྱིམ་གཅིག་ལ་གནས་པའི་རྣམ་པ་གང་གིས་ཡིན་པ་དེ་ལྟར་བརྗོད་པར་བྱ་སྟེ་འདིར་ཁྱིམ་གཅིག་ངེས་པར་བསྟན་པས་ཁྱིམ་ཐམས་ཅད་རིག་པར་བྱའོ།། ལྷུན་པོའི་ལྷོ་འཛམ་བུའི་གླིང་ཆུང་དུ་འདིར་ལུག་ལ་སོགས་པའི་ཁྱིམ་རྣམས་དང་དབྱིད་ལ་སོགས་པའི་དུས་རྣམས་དང་། ནག་པ་ལ་སོགས་པའི་ཟླ་བ་རྣམས་དང་། དེ་བཞིན་དུ་ཕྱོགས་རྣམས་ཐམས་ཅད་རབ་ཏུ་གྲགས་སོ།། དེའི་ཕྱིར་ལུག་གི་ཁྱིམ་དེ་ལ་ཉི་མ་གནས་པས་དུས་བུ་བཅུ་གཉིས་སུ་དུས་ཀྱི་ཚོགས་ལ་སོགས་པ་ཐམས་ཅད་བྱེད་པ་ཇི་ལྟ་བ་དེ་བཞིན་དུ་བརྗོད་པར་བྱ་སྟེ། ལྷུན་པོའི་ལྷོའི་དུས་བུ་འདིར་ལུག་ལ་ཉི་མ་གནས་པས་དབྱིད་ཀྱི་དུས་སུ་ས་གའི་ཟླ་བ་བྱེད་དོ།།[6] ཞེས་པ་དུས་འཁོར་ནང་དངོས་སུ་ཉི་མ་ལ་བསྟུན་ནས་རྩིས་དགོས་པ་གསལ་པོ་གསུངས་ཡོད།

ཕུག་པའི་སྲོལ་འབྱེད་ཆེན་པོ་རྒྱ་མཚོའི་མཚན་ཅན་རྣམ་གསུམ་གྱི་སྐུ་དུས་ཙམ་ལ་རྒྱ་གར་གྱི་པཎྜིཏ་ (ཕྲན་རཏྣ) ནགས་ཀྱི་རིན་ཆེན་བོད་ལ་གདན་འདྲེན་མཛད་དེ་རྒྱ་གར་ལྷོ་ཕྱོགས་ཀྱི་རྩིས་སྲོལ་དང་མཐུན་པ་ཡར་ངོ་སྔོན་འགྲོའི་དབང་དུ་བཏང་ནས་སྐར་རྩིས་ཀྱི་མཚན་ཉིད་བསྟན་པའི་གཞུང་ལུགས་ལ་འགྱུར་བཅོས་ཆེན་པོ་མཛད་དེ་རྩིས་གཞུང་སྤུས་ཚད་གོང་མཐོར་སྤེལ་གནང་ཡོད། རྒྱ་གར་བྱང་ཕྱོགས་པ་རྣམས་ཀྱི་གཙོ་བོ་མར་ངོ་སྔོན་འགྲོའི་དབང་དུ་བཏང་ནས་འཛིན་གྱི་ཡོད་པ་དང་། རྒྱ་གར་ལྷོ་ཕྱོགས་པ་འགའ་ཞིག་གིས་མར་ངོར་འཛིན་ཀྱང་། ཉུང་ཤས་ཤིག་གིས་དཀར་ཕྱོགས་ནས་འཛིན་གྱི་ཡོད་སྟབས་ཁོང་གི་བཞུགས་ཡུལ་དང་མཚུངས་པར་རྩིས་པ་མིན་ནམ་སྙམ།

རྒྱུ་སྐར་ངོས་འཛིན་སྐབས་འགའ་ཞིག་ས་ག་སྐར་མ་ཁྲིར་རྒྱུད་གཅིག་ལ་ངོས་འཛིན་མཛད་པ་དང་། ཡང་། པེ་དཀར་ལས། ས་ག་སྐར་བཞི་ར་མགོའི་དབྱིབས།།[7] ཞེས་ར་མགོའི་དབྱིབས་སུ་གསུངས། འོན་ཏང་དབྱིབས་སུ་ལྷ་ཞིག་བཀོད་པ་ལས་སྐར་མའི་དཔེ་རིས་བཀོད་མེད། དེ་བཞིན་བོད་བྱང་འབྲོག་ཁུལ་དུ་དར་བའི་སྐར་བརྟག་གནམ་དཔྱད་སོགས་ཀྱི་སྙོར་ལས། ངག་རྒྱུན་ལས། ས་ག་བེའུ་གདང་ཁྲ་མོ་འདྲ།།[8] ཞེས་སྐར་མ་བརྒྱད་ཅན་གྱི་ཁྱུ་ཚོགས་ཞིག་བཀོད་འདུག རྒྱ་རྩིས་ལས། ས་ག་སྐར་མ་བཞི། རྣམ་པ་འབྲུ་གཞལ་

6 རིགས་ལྡན་པདྨ་དཀར་པོ། n.d.: 325.5.

7 སྡེ་སྲིད་སངས་རྒྱས་རྒྱ་མཚོ། 1986: 322.1.

8 མི་འགྱུར་རྡོ་རྗེ། 1998: 739.12.

བའི་འབོ་ཡོན་པོ་དང་འདྲ།[9] ཞེས་གསུངས། རྒྱ་རྩིས་ལ་ལར་སྐར་མ་ལྔ་བྲིས་པའང་ཡོད། སྐར་མའི་བཟོ་དབྱིབས་ལའང་འགྱུར་བ་ཅུང་ཟད་བྱུང་ཡོད། རྒྱུ་མཚན་གང་ཡིན་ཞེ་ན། ཉི་འདྲེན་སྐར་འཕོའི་རྣམ་གཞག་གམ་ཉི་མ་དང་འཛམ་གླིང་གང་རུང་ནས་སྐར་མའི་གོ་ལའི་བར་རྒྱང་ཧ་ཅང་རིང་ཞིང་། སྐར་མའི་གནས་འབབ་སྔོན་མ་རང་ཅག་ཡིན་རུང་། སྣང་ལ་མ་ངེས་པའི་འཛམ་གླིང་གི་འཕོ་ཤུགས་ཀྱིས་འཛམ་གླིང་ནས་མཐོང་སྣང་ལ་རྒྱ་སྐར་ཁྲུ་ཚོགས་ལ་འགྱུར་བ་ཅུང་ཟད་མངོན་གྱི་ཡོད།

དེ་ཡང་རྗེ་བཙུན་གྲགས་པ་རྒྱལ་མཚན་གྱིས་དུས་ཚོད་བཟུང་བའི་རྩིས་ནང་། དེ་ལྟར་བྱས་པས་ཟླ་བ་སུམ་ཅུ་སོ་གཉིས་སམ། སོ་གསུམ་ལ་ཟླ་ལྷག་འོང་བར་ཤེས་པར་བྱས་ལ། གང་ལ་ལྷག་པར་ངོས་བཟུང་སྟེ། དེ་ཡང་སྨིན་དྲུག་ཉ་བའི་རྗེས་ལ་སྐར་མ་ལ་ཉ་ན་སྨིན་དྲུག་གི་ཟླ་བ་གཉིས་འབྱུང་བར་ཤེས་པར་བྱའོ།། དེ་བཞིན་དུ་ཉ་ཁྲིམ་གཅིག་ལྷག་གཅིག་བྱུང་ན་དེ་གཉིས་ཡོད་པ་ཡིན་ནོ།། དེ་ལ་ཉ་ངོས་བཟུང་བ་ནི། ཉི་མ་ལྷོ་བགྲོད་ཀྱི་ནམ་རིང་བའི་དུས་ན་ས་ག་རྒྱུག་ན་ཟླ་བ་འཆར་གསུང་། བྱང་བགྲོད་ཀྱི་ནམ་ཐུང་བའི་དུས་སུ་དེ་བས་བག་སྔ་བར་འཆར། ཉིན་མཚན་མཉམ་པའི་དུས་སུ་དེ་བས་བག་ཙམ་འཕྱི་བ་ན་འཆར། ཚེས་བཅུ་བཞི་ལ་ནམ་དང་ཟླ་བ་ཁད་ཆད་ཤར་འགྲོ་བཅོ་ལྔ་ལ་ནམ་ལངས་ནས་ཤར་འགྲོ་སྟེ། དེས་ཉ་ཁྲིམ་ངོས་འཛིན་པ་ཡིན།[10] ཞེས་ཟླ་ལྷག་འདོན་ཚུལ་གྱི་རིག་པ་དང་ལྷན་དུ་ཟླ་བའང་ངོས་འཛིན་གནང་ཡོད།

ཡང་དེ་ཉིད་ལས། ཟླ་བའི་མིང་ནི་རྒྱ་གར་གྱི་ལུགས་ཀྱིས་ཁྲའི་ཟླ་བ་ལ་དཔྱིད་ཟླ་ར་བར་བྱས་ལ། དེ་བཞིན་དུ་བརྩི། རྒྱ་ནག་གི་ལུགས་ཀྱིས་སྣ་ཆེན། བྲ་མཆུས་ཉ་བ་ལ་དཔྱིད་ཟླ་ར་བ་བྱས་ལ་དེ་བཞིན་དུ་བརྩི། རྒྱལ་གྱིས་ཉ་བ་ལ་དཔྱིད་ར་བར་བྱས་པ་དེ་ནི། རྒྱ་བོད་འཐབས་པའི་དུས་སུ་བརྟན་བྱས་པ་བལྟས་པ་ཡིན་པས་དེ་ནོར་བ་ཡིན་ནོ།། ཟླ་བའི་མིང་ནི་བྲུའུ་ནག་པས་ཉ་བ་ལ་ནག་པའི་ཟླ་བ་ཞེས་བྱའོ།། མིང་མེད་པར་བྱས་ནས་ནག་པའི་ཟླ་བ་ལ་ནམ་མཐོང་གི་ཟླ་བར་བཏགས། ནམ་མཐོང་གི་ཟླ་བ་ལ་ལག་སོར་གྱི་ཟླ་བར་བཏགས་པ་ནོར་བ་ཡིན། མདོར་ན་རྒྱ་ནག་གི་ལུགས་ཀྱིས་དཔྱིད་ཟླ་ར་བ་སྣ་པས་ཉ་བ་ལ། སྟག་གི་ཟླ་བར་བྱེད། ཁྲས་ཉ་བ་ལ་འབྲིང་པོ་ཡོས་བུར་བྱེད། བྲུའུ་ནག་པའི་ཉ་བ་ལ་ཐ་ཆུང་འབྲུག་ཏུ་བྱེད། ནམ་མཐོང་སྦྲུལ། ལྫེ་གུ་ཏ། གྲ་བྲི་ལུག བྲ་སྦོ་གཞུག་སྤྲེའུ། སྒྲོག་ཁྲུམས་བྱ།[11] ཞེས་གནད་འདི་ནས་འཁྲུལ་པ་བྱུང་བའི་གཞི་རྩ་བྱུང་བར་སྙམ། ཅི་སྟེ་བྲུའུ་ནག་པའི་ཉ་བ་ལ་དཔྱིད་ར་ཏ་སོགས་རིམ་གྱིས་སྦྲུར་ཡོད་ཚེ་ད་ལྟ་དེ་ལྟར་འཁྲུལ་གཞི་བྱུང་མེད་པར་སྙམ། སྐབས་འདིར་གནད་དོན་མཁྱེན་དགོས་པ་ཞིག་ནི་དུས་ཚིགས་རྣམས་བགོ་འགྲེམས་སྐབས། དུས་འཁོར་སྐར་རྩིས་ལུགས་ལ་དཔྱིད་ར་ནག་པ་སོགས་དང་། འབྱུང་རྩིས་ལུགས་ལ་དཔྱིད་ར་སྟག་སོགས་དུས་ཚིགས་མི་འདྲ་བ་གཉིས་ཡོད་པར་ངོས་འཛིན་མཛད་མཁན་ཡོད། དེ་ཡང་སྐར་རྩིས་སྐབས་ཀྱི་དཔྱིད་ར་ནི་ནམ་ཟླ

9 མི་འགྱུར་རྡོ་རྗེ། 1998: 739.13.

10 རྗེ་བཙུན་གྲགས་པ་རྒྱལ་མཚན། 1998: 724.5.

11 རྗེ་བཙུན་གྲགས་པ་རྒྱལ་མཚན། 1998: 784.13.

དུས་བཞིའི་གོ་དོན་དང་། འབྱུང་རྩིས་སྐབས་ཀྱི་དཔྱིད་ར་སྟག་སོགས་ནི་གཙོ་བོ་ནམ་ཟླ་དུས་བཞིའི་གོ་དོན་མིན་པར་དཔྱིད་ནི་ལོ་འགོ་འཛུགས་སའི་གོ་དོན་ལ་གོ་དགོས་པ་ཡིན། དེ་ཡང་འབྱུང་རྩིས་ལུགས་ཀྱི་ལོ་འགོ་ནི་དཔྱིད་ར་སྟག་ནས་འཛིན་སྟབས་དེ་ལྟར་བེད་སྤྱོད་མཛད་པ་ཡིན། དེ་མིན་མགོ་ཟླ་དཔྱིད་ཀྱི་དུས་ཚིགས་ལ་ངོས་འཛིན་མཛད་ན་འཛོལ་བ་ཡིན་ནོ།།

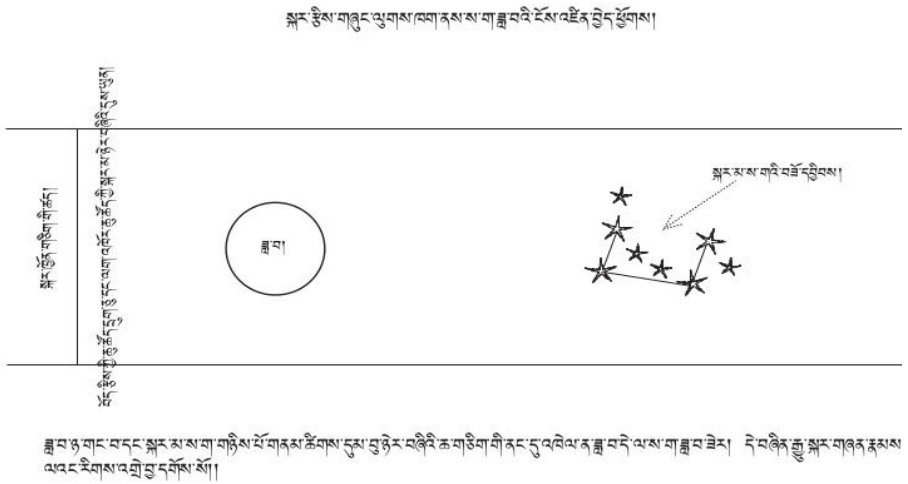

འདྲ་རིས། 3 སྐར་རྩིས་གཞུང་ལུགས་ཁག་ནས་ས་ག་ཟླ་བའི་ངོས་འཛིན་བྱེད་ཕྱོགས།

ཡང་དེ་ཉིད་ལས། ཉི་མ་ལྡོག་པའི་དུས་ཚོད་བསྟན་པ་ནི། དགུ་ཟླ་ཞེས་པ་ཆུ་སྟོད་ཀྱི་གནས་ནས་ལྡོག་པ་ཡིན་ཏེ། དེ་ཡང་གཞུ་ཞེས་པ་སྨལ་པོའི་མཇུག་ཏུ་ལྡོག་པ་གཅིག་ཀྱང་ཡོད་དེ་ཟླ་ལྷག་བྱུང་ཙན་སྨལ་པོ་ལ་ལྡོག ཟླ་ལྷག་མེད་པའི་ལོ་གཉིས་པོ་རྒྱལ་སྟོད་ལ་ལྡོག དེའང་སྐར་མ་ལ་བརྟག་པར་བྱ་སྟེ། ཞག་བཅུ་བཞི། བཅུ་བཞི་ནས་རྒྱ་སྐར་གསར་པ་རེ་འཆར་ཏེ། ལྡེ་གུ་ཤར་ནས་ཞག་བཅུ་ཚུན་ཆད་དུ་གཉན་སྨུང་མི་དགོས། དེ་བས་ཞག་བརྒྱ་ཙམ་ན་ཉི་མ་ཁྱིམ་ནས་འཕོན་པ་ཡིན། འདི་བརྩིས་པས་གཉན་སྨུང་། ཞག་བརྒྱད་རིང་དུ་བྱས་པ་ཡིན། ཡང་དག་པར་ན་ལྡེ་གུ་ཤར་ནས་ཞག་བཅུ་ཚུན་ཆད་གཉན་སྨུང་མི་དགོས། དེ་ནས་ཞག་གསུམ་བསྣུངས་པས་ཆོག ཉི་མ་ལོག་ནས་ཟླ་བ་གསུམ་ན། ནམ་དང་ཉི་མ་མཉམ་པ་ཡིན། ཉི་མ་ལོག་ནས་ཞག་དགུ་བཅུ་ཐམ་པས་དབྱར་གྱི་ནམ་ཟད་པ་ཡིན། ནམ་གཞུག་རིང་ན་ནམ་རོ་ཡོད་པ་ནི་མ་གཏོགས་ཏེ། ཚད་ནི་དེ་ལས་མེད་དོ།།[12] སྐབས་འདིར་ཉི་འབྲིད་སྐར་འཕོའི་གོ་བ་ཙང་ཟད་ཡོད་པར་མངོན།

12 ཇོ་བཙུན་གྲགས་པ་རྒྱལ་མཚན། 1998: 784.22.

ཡང་དེ་ཉིད་ལས། ལོའི་མགོ་གང་ནས་འཛིན་པའི་རྩིས་ནི་དུས་འཁོར་བ་ནག་པ་སྟེ། བྱཱུས་ཉ་བ་ལ་དཔྱིད་ཟླ་འབྲིང་པོར་བྱས་ནས་དེ་ནས་ལོ་མགོ་འཛིན་ཏེ། ཤིང་ལོ་སྙིང་པ་ལྷུང་ནས་གསར་པ་སྐྱེ་བ་ལ་ལོ་མགོར་བྱེད། རྡོ་རྗེ་མཁའ་འགྲོ་དང་། རྡོ་རྗེ་གདན་བཞི་པ། སྨལ་པོའི་བཅུ་དྲུག་ནས་ལོ་མགོ་འཛིན་ཏེ། ཉི་མ་བྱང་དུ་ལྡོག་པ་ལ་ལོ་མགོར་བྱེད། རྒྱ་ནག་པ་རྒྱལ་གྱི་མཇུག་ལ་ས་བདག་གི་སྐྱུས་རྫོགས་ནས་ཧྲ་པས་ཉ་བ་ལ་དཔྱིད་ཟླ་ར་བར་བྱས་ནས་དེ་ནས་ལོ་སར་དུ་བྱེད་དོ།། སྤྱིར་དབྱར་ཟླ་དང་དཔྱིད་ཟླ་ལ་སོགས་པ་སྤྱི་མིང་བས་ཀྱང་། རྒྱལ་གྱི་ཟླ་བ་དང་། སྨལ་པོའི་ཟླ་བ་ལ་སོགས་པ། སྐར་མས་ཟླ་བའི་མིང་འདོགས་པ་ནི། རྒྱ་གར་ནག་གཉིས་ཀ་ན་ཡོད་པས་འདི་ལྟར་བྱས་ན་དག་གོ།།[13] ཞེས་གནད་འདི་ནས་འཁྲུལ་ཏེ་རྗེས་འབྲང་བ་ཚང་མས་དེ་ལྟར་འཇུག་པ་ལས་ད་ལྟའི་དཀའ་སློག་འདི་བྱུང་བ་ཡིན། ཅི་སྟེ་སྐབས་འདིར་བྱཱུས་ཉ་པ་ལ་དཔྱིད་ཟླ་ཐ་ཆུང་བྱས་ནས་ལོ་འགོ་འཛིན་ཡོད་ན་རྩོད་སློག་རིམ་བཞིན་ཞི་བར་འགྱུར་རོ།།

དེ་བཞིན་འགྲོ་མགོན་ཆོས་རྒྱལ་འཕགས་པས་མཛད་པའི་རྩིས་ཀྱི་གཙུག་ལག་དང་མཐུན་པར་ངེས་པ་ཞེས་པར། འཕགས་པའི་ཡུལ་དུ་རབ་བྱུང་ནས།། ལོ་ཡི་མགོ་འཛིན་རྒྱ་རྣམས་ཀྱིས།། ཤིང་ཕོ་བྱི་བ་ཐོག་མར་འདོད།། ཟླ་བའང་དབུས་འགྱུར་ཚལ་དུ་ནི།། རྒྱལ་གྱི་ཟླ་བས་ཐོག་མ་འདྲེན།། ཤམྦྷ་ལ་ནི་ནག་པའི་ཟླ།། ཟླ་བ་རྣམས་ཀྱི་ཐོག་མར་འདོད།། རྒྱ་ཡིས་ཧྲ་པ་དཔྱིད་ར་བ།། གཅིག་པ་ཞེས་བྱར་འདོད་པ་ཡིན།། བོད་རྣམས་ཕལ་ཆེར་དེ་རྗེས་འབྲང་།། དེ་ཕྱིར་ལོ་དང་ཟླ་བའི་ཚུལ།། རྒྱ་ཡི་རྗེས་སུ་འབྲངས་ནས་ནི།། ཡང་དག་ངེས་པ་འཚོལ་བའི་ཚུལ།། དུས་ཀྱི་འཁོར་ལོའི་ཚུལ་བཞིན་བཤད།། ཟླ་བཤོལ་དོར་བའི་ཚུལ་ཡང་ནི།། དཔལ་ལྡན་དུས་ཀྱི་འཁོར་ལོའི་ལུགས།། དེ་རྗེས་འབྲང་པའི་གཞུང་ལས་ཤེས།། བོད་ལ་གྲགས་པའི་རྒྱ་རྩིས་པ།། འཁྲུལ་པ་ཉིད་དུ་འཆད་པར་བྱེད།། འདིར་ནི་རྒྱ་ཡི་གཙུག་ལག་ལས།། འབྱུང་བའི་ཚུལ་བཞིན་བདག་གིས་བཤད།།[14] ཅེས་པ་ལྟར་ན། རྒྱ་གར་འཕགས་པའི་ཡུལ་དུ་ལྷོ་ཕྱོགས་ཀྱི་རྩིས་ཐབས་ལྟར་ལོ་འགོ་རབ་བྱུང་ནས་འཛིན་པ་དང་། ཟླ་འགོ་རྒྱལ་ཏེ་དེང་གི་དུས་སུ་ཟླ་བ་བཅུ་གཉིས་པ་དེ་ལ་ངོས་འཛིན་མཛད། རྒྱ་ནག་ཏུའང་ལོ་འགོ་ཤིང་ཕོ་བྱི་བ་དང་། ཟླ་འགོ་ཧྲ་པ་དཔྱིད་ར་སྟེ་དེང་གི་དུས་སུ་ཟླ་བ་བཅུ་གཅིག་པ་དེ་དང་གཅིག་པར་བཞེད། བོད་རྩིས་པ་རྣམས་ཀྱིས་ཀྱང་དེ་དང་ཕྱོགས་མཚུངས་པར་རྗེས་སུ་འབྲངས་ཡོད།

ཡང་། ཕུག་པ་ལྷུན་གྲུབ་རྒྱ་མཚོའི་པད་དཀར་ཞལ་ལུང་དུ། གཞན་ཡང་ཉི་མའི་སྙིང་པོ་ལས། མར་ངོ་སྟོན་འགྲོའི་མཆུའི་ཟླ་བ་ལ་ཉི་མ་བཟློག་པ་ཡོད་པར་གསུངས་པ་དང་། རྒྱུད་ལས་རྒྱལ་དང་མཆུའི་མཚམས་སུ་ཆུ་སྐྱིན་དག་ལ་ཉི་མ་གནས་པའི་གཟའ་དེ་ལ་ནི་མ་རིག་པ།།[15] ཞེས་མཆུའི་ཟླ་བའི་དང་པོར་ཉི་མ་ཆུ་སྐྱིན་གྱི་ཁྱིམ་དུ་ཐོག་མར་ཞུགས་པ་ཡོད་པར་གསུངས་ཤིང་། དེ་དག་ཀྱང་ཤོང་སྟོན་དང་། པཎྜིཏ་ཝི་མ་ལ་ཤྲཱིའི་གསུང་ལས་རྒྱ་གར་དང་ཁ་ཆེ་བ་རྣམས་ནག་པ་ལ་སོགས་པའམ་ཟླ་བ་འདི་རྣམས་བོད་རྣམས་ལས་ཟླ་བ་

13 རྗེ་བཙུན་གྲགས་པ་རྒྱལ་མཚན། 1998: 786.1.

14 འགྲོ་མགོན་ཆོས་རྒྱལ་འཕགས་པ། 1998: 810.3.

15 རིགས་ལྡན་འཇམ་དཔལ་གྲགས་པ། n.d.: ཤོག་ 2115

གཅིག་གིས་སྔ་བར་འདོད་པར་སྣང་ངོ༎ ཞེས་གསུངས་པ་བཞིན་དུ་ཧོར་ཟླ་བཅུ་གཉིས་པ་ཡར་ངོ་སྔོན་འགྲོའི་མཆུའི་ཟླ་བ་དང་། ཧོར་ཟླ་བཅུ་གཅིག་པའི་སྐད་དང་། ཧོར་ཟླ་བཅུ་གཉིས་པའི་སྟོད་ལ་མར་ངོ་སྔོན་འགྲོའི་མཆུའི་ཟླ་བར་བྱས་པའི་ཚེ་ཧོར་ཟླ་བཅུ་གཅིག་པའི་སྐད་ལ་དགུན་ཉི་ལྡོག་པ་དང་། ཉི་མ་ཆུ་སྲིན་གྱི་ཁྱིམ་དུ་ཐོག་མར་འཇུག་པའང་ཡོད་ཅིང་། དེའི་ཚེ་རྗེ་བཙུན་གྱིས་རྩ་བའི་ངེས་པར་གསུངས་པའི་སྐར་མ་ཉི་ཤུ་དང་། ཆུ་ཚོད་བཅོ་ལྔ་ཡང་ལུགས་འདི་ལ་འཆར་བ་ཡིན་ལ། བོད་དང་འཕགས་ཡུལ་གཉིས་ལྷོ་བྱང་གི་ཐིག་གཅིག་གི་སྟེང་ན་གནས་པས་ཉི་མ་ལྡོག་དུས་ཀྱང་གཅིག་པ་ཡིན་ནོ༎[16] ཞེས་མཁས་གྲུབ་ཤོང་སྟོན་རིན་པོ་ཆེ་དང་། པཎྜིཏ་ཝི་མ་ལ་ཤྲཱི་རྣམ་གཉིས་ཀྱིས་ཀྱང་དུས་རབས་བཅུ་གསུམ་ཙམ་ནས་བོད་དང་རྒྱ་གར་ཁ་ཆེ་བ་རྣམས་ཀྱི་ཟླ་བ་ངོས་འཛིན་ཐད་རྩོད་རྙོག་ཡོད་པ་གླེང་ཙུང་། དཔྱད་པ་མཐིལ་ཕྱིན་པ་ཞིག་བྱུང་ཐུབ་མེད་པ་ལྟར་སྣང་། དེ་དང་ཕྱོགས་མཚུངས་འགོས་ལོ་གཞོན་ནུ་དཔལ་གྱིས་ཀྱང་རྟོགས་ཞིབ་གནང་ཡོད་པ་མངོན་གསལ་དོད་ཀྱང་། གཞུང་ཚན་ཆ་ཚང་མཇལ་བའི་གོ་སྐབས་དབེན་སྐབས་ལུང་དུ་ལུང་འདྲེན་མཛད་པ་དག་ལས་ཡོངས་རྫོགས་མ་ཤེས་སོ༎ ཕྱོགས་གཅིག་ནས་ཟླ་བ་ཡར་མར་གྱི་སྔོན་འགྲོའི་རྩིས་ཚུལ་དང་། ཟླ་ལྷག་འདོན་ཚུལ་གྱིས་ཀྱང་ཤུགས་རྐྱེན་ཐེབས་ཀྱི་ཡོད། དེ་བཞིན་བརྩི་གཞི་བྱེད་གྲུབ་གཉིས་ཀྱི་ཁྱད་པར་ཡང་ཡོད་ཚོད་སྣང་།

ཡང་དེ་ཉིད་ལས ཐོག་མ་ཉིད་དུ་རྒྱ་གར་འཕགས་པའི་ཡུལ་དུ་ལོའི་ཐ་སྙད་ཆགས་པ་ནས་བཟུང་སྟེ། ཡོངས་སུ་རྫོགས་པ་ཆེན་པོ་པཎྜིཏ་ནགས་ཀྱི་རིན་ཅན་གྱི་ཞལ་སྔ་བས་རྒྱལ་པོའི་ཕོ་བྲང་ཆེན་པོར་སྙེའུ་ལྡིང་ (གདོང) ཞབས་བཀོད་དེ་ཤིང་ཕོ་བྱི་བ་ལ་མིག་དམར་དུ་མཛད་ཀྱིན་འདུག་པ་བདག་ཅག་རྣམས་ཀྱིས་མངོན་སུམ་དུ་གྲུབ་པའི་བར་དུ་བྱོན་པའི་འཕགས་ཡུལ་གྱི་མཁས་པ་ཆེན་པོ་བགྲང་པ་ལས་འདས་པ་དེ་སྙེད་ཀྱིས་རབ་བྱུང་གི་ལོ་མ་ཤེས་པར་ཁྲིད་བོད་པ་དག་གིས་ཤེས་ཏེ་བཟོད་འཕགས་ཡུལ་དུ་ཕར་བསྒྲིང་བ་འདི་མི་བཟོད་དོ༎[17] ཕུག་པ་བས་ཀྱང་ཀླུན་ཀ་འདི་ལྟར་མཛད་པ་ལ་གཞིགས་ན། བོད་ཀྱི་སྐར་རྩིས་མཁས་གྲུབ་རྣམས་ཀྱིས་བླ་མ་ལ་དངོས་སུ་སངས་རྒྱས་རང་གི་འདུ་ཤེས་འཛིན་ཏེ་དེ་དེ་བཞིན་དུ་ཞལ་གྱིས་བཞེད་པ་ལྟར་སྣང་།

དེ་ཉིད་ལས། གཞན་ཡང་ཁྲིད་ཀྱིས་སྦྱོར་མདོ་རྒྱུད་ཀྱི་གསུང་རབ་རྣམས་གུང་བསྒྲིགས་པ་ལྟར་བྱས། ཁྱེ་བྲག་ཏུ་པཎྜིཏ་བི་མ་ལ་ཤྲཱི་དང་། ལོ་ཙཱ་བ་ཤོང་སྟོན་གྱི་གསུང་ལ་བརྟེན་ནས་ཟླ་བ་རྣམས་ལྟག་འོག་བསྒྱུར་ཏེ། ད་ལྟ་ཡོངས་སུ་གྲགས་པའི་ཧོར་ཟླ་གསུམ་པ་ལ་ནག་ཟླར་བྱེད་པ་སོགས་མཁས་གྲུབ་ཕལ་ཆེ་བས་བཀག་པའང་མི་འཐད་དེ། ད་ལྟ་ཡོངས་སུ་གྲངས་པའི་ཟླ་བ་ངོས་འཛིན་འདི་རྣམས་ཀྱང་ཇོ་བོ་ཆེན་པོ་རྗེ་དང་། པཎ་ཆེན་ཤཱཀྱ་ཤྲཱི་ལ་སོགས་པ་དང་། ལོ་ཙཱ་བ་ཡང་ཇི་སྙེད་པ་དག་གིས་རྒྱ་བོད་ཀྱི་དུས་ངེས་སྦྱར་བ་ལས་འོངས་པ་ཡིན་པ་དང་། ཁྲིད་ཀྱི་འདོད་པ་དེ་ཡང་ཁྲིད་རང་གིས་བསྒྲིགས་པའི་གསུང་རབ་རྣམས་དང་ཇི་བཞིན་དུ་མི་འགྲིག་པའི་རྒྱུ་མཚན་འཆད་པ་ལྟར་ཡིན་པའི་ཕྱིར་རོ༎ དེ་བས་ན་ལོ་པཎ་གྱི་གསུང་དེ་ནི་སྤྱིར་འཕགས་པའི་ཡུལ་ཉིད་ན་ནག་པ་ལ་སོགས་པ་ཟླ་བ

16 ཕུག་པ་ལྷུན་གྲུབ་རྒྱ་མཚོ། 2002: 33.9.

17 ཕུག་པ་ལྷུན་གྲུབ་རྒྱ་མཚོ། 2002: 48.9.

རྣམས་ལ་གོང་འོག་མི་མཐུན་པ་ཡོད་སྲིད་པའམ། ཡང་ན་ཟླ་བཤོལ་གྱི་དབང་གིས་མི་མཐུན་པའམ། གལ་ཏེ་ན་དུས་འཁོར་བ་ཁ་ཅིག་(ཀུན་) འཆད་པ་ལྟར། ཡར་ངོ་སྔོན་འགྲོ་དང་། མར་ངོ་སྔོན་འགྲོའི་དབང་གིས་འཁྲུལ་གཞི་བྱུས་པའང་སྲིད་པས་ཕྱོགས་གཅིག་པ་ཙམ་ལ་སྦྱར་བར་འོས་པ་ཡིན་ནོ།།[18]

མཁས་གྲུབ་ནོར་བཟང་རྒྱ་མཚོའི་རྩིས་ལ་ལོག་རྟོག་ཀུན་སེལ་སྒྲོན་མ་ལས། འགོས་ལོ་ཡིད་བཟང་རྩེ་པའི་ཁྲུལ་སེལ་གྱི་ལུང་འགའ་དྲངས་པ་ནི། གཞན་ཡང་གོང་དུ་བཤད་པ་ལྟར་འཁྲུལ་སེལ་རང་ལུགས་ཀྱི་ཟླ་བཤོལ་བྱུང་བ་ནས་བྱེད་རྩིས་སྲི་ལུགས་ཀྱི་ཟླ་བཤོལ་འོང་བ་ལ་ཐུག་པའི་ཟླ་བ་དགུའི་བར་ལ་འཁྲུལ་སེལ་དང་། བྱེད་རྩིས་སྲི་ལུགས་པ་དག་ནག་ཟླ་སོགས་ཉ་ཟླའི་ངོས་འཛིན་མཐུན་ཅིང་། ཧོར་ཟླ་དང་པོ་དང་གཉིས་པ་སོགས་ཀྱི་ངོས་འཛིན་མི་མཐུན་ཀྱང་བྱེད་རྩིས་པ་སྲི་ལུགས་ཀྱི་ཟླ་བཤོལ་བྱུང་བ་ནས་འཁྲུལ་སེལ་རང་ལུགས་ཀྱི་ཟླ་བཤོལ་འོང་བ་ལ་ཐུག་པའི་བར་ལ་ཧོར་ཟླའི་ངེས་འཛིན་མཐུན་ཅིང་། ནག་ཟླ་སོགས་ཉ་ཟླའི་ངོས་འཛིན་མི་མཐུན་པ་ཡིན་པ་ལ། ཁྲིད་པར་དེ་ལྟར་སོ་སོར་མ་ཕྱེ་བར་འཁྲུལ་སེལ་ལས། གཞན་ཡང་ཁྲིད་ཀྱིས་ས་གའི་ཟླ་བ་ལ་ནག་པའི་ཟླ་བར་བཟུང་ནས་བརྩིས་པ་ན་ཞེས་བྱེད་རྩིས་སྲི་ལུགས་པ་རྣམས་ས་གའི་ཟླ་བ་ལ་ནག་པའི་ཟླ་བར་འཁྲུལ་བར་སྤྱིར་བཤད་པ་འདི་བརྩིངས་པའི་སྐྲོན་ཡིན་ཏེ། གཞན་དུ་ན། འཁྲུལ་སེལ་རང་ཉིད་ཀྱང་ས་ག་ཟླ་བ་ལ་ནག་པའི་ཟླ་བར་འཁྲུལ་པར་འགྱུར་ཏེ། བྱེད་རྩིས་སྲི་ལུགས་པ་རྣམས་ས་གའི་ཟླ་བ་ལ་ནག་པའི་ཟླ་བར་འཁྲུལ་པ་གང་གི་བྱེད་རྩིས་སྲི་ལུགས་པ་རྣམས་ཀྱིས་མོ་གླང་གི་ལོ་འདིའི་ནག་པའི་ཟླ་བར་འདོད་པའི་ཟླ་དེ་ཉིད་འཁྲུལ་སེལ་གྱི་ལུགས་ཀྱིའང་ནག་པའི་ཟླ་བ་ཡིན་པའི་ཕྱིར་ཏེ། དིང་སང་ཟླ་བ་གཟས་བཟུང་བའི་ཟླ་བ་དེ་འཁྲུལ་སེལ་གྱི་ལུགས་ཀྱིས་བྱིའི་ཧོར་ཟླ་བཅུ་གཉིས་པ་དང་། མཆུ་ཟླའི་གཞི་མཐུན་དང་། དེའི་ཕྱི་མའི་ཟླ་བ་དེ་ས་གླང་ཧོར་ཟླ་དང་པོ་དང་། དབོ་ཟླའི་གཞི་མཐུན་དང་། ཡང་ཕྱི་མའི་ཟླ་བ་དེ་ས་གླང་ཧོར་ཟླ་གཉིས་པ་དང་། ནག་ཟླའི་གཞི་མཐུན་དུ་འདོད་པ་ཡིན་ཞིང་།དིང་སང་ཟླ་བ་གཟས་བཟུང་བའི་ཟླ་བ་དེ་བྱེད་རྩིས་སྲི་ལུགས་པ་རྣམས་ཀྱིས་གླང་ཧོར་ཟླ་དང་པོ་དང་། མཆུ་ཟླའི་གཞི་མཐུན་དང་། དེའི་ཕྱི་མའི་ཟླ་བ་དེ་ཧོར་ཟླ་གཉིས་པ་དང་། དབོ་ཟླའི་གཞི་མཐུན་དང་། ཡང་ཕྱི་མའི་ཟླ་བ་དེ་ཧོར་ཟླ་གསུམ་པ་དང་། ནག་ཟླའི་གཞི་མཐུན་དུ་འདོད་པའི་ཕྱིར་རོ།།[19]

ཡང་དེ་ཉིད་ལས། གཞན་ཡང་ད་ལྟར་གྱི་ས་གླང་འདི་ལྟ་བུ་གནས་སྐབས་འགའ་ཞིག་གི་ཚེ་འཁྲུལ་སེལ་རང་ལུགས་ཀྱི་ནག་པ་ཟླ་བའི་ངོས་འཛིན་ལ་པཎྜི་ཏ་ཝི་མ་ལ་ཤྲཱིའི་ཞལ་སྔ་ནས། བོད་རྣམས་དབོས་ཉ་བར་འདོད་པའི་ཟླ་བ་འདི་ལ་ཁ་ཆེ་བ་རྣམས་ནག་པས་ཉ་བར་འདོད་ཅེས་གསུངས་པ་དང་། ཤོང་སྟོན་གྱི་ཞལ་སྔ་ནས་ཀྱང་། རྒྱ་གར་པ་རྣམས་སྨལ་པོའི་ཟླ་བ་འདི། བོད་རྣམས་ལས་ཟླ་བ་གཅིག་སྔ་བར་འདོད་པར་སྣང་ངོ་།། ཞེས་གསུངས་པ་རྣམས་ཀྱིས་གནོད་པར་འགྱུར་ཏེ། ད་ལྟར་གྱི་ས་གླང་གི་འདི་ལྟ་བུ་ལ་བྱེད་རྩིས་སྲི་ལུགས་

18 ཕྲུག་པ་ལྷུན་གྲུབ་རྒྱ་མཚོ། 2002: 50.5.

19 མཁས་གྲུབ་ནོར་བཟང་རྒྱ་མཚོ། 2004: 446.20.

ཀྱི་རྗེས་སུ་འབྲངས་ཏེ། བོད་སྤྱི་མངས་ལ་ཧོར་ཟླ་གསུམ་པ་ཞེས་ཡོངས་སུ་གྲགས་པ་འདི་ཉིད་འཁྲུལ་སེལ་རང་ལུགས་ལ་ནག་པའི་ཟླ་བ་ཡིན་ནོ་ཞེས་འདོད་པར་བསྒྲུབས་ཟིན་པའི་ཕྱིར་རོ།།[20] ཁྱེད་གྲུབ་གཉིས་ཀྱི་དབང་དུ་བྱས་ནའང་སྐབས་འདིར་གནོད་པ་མི་འཕོག་པ་ལྟར་མངོན།

དེ་ཉིད་ལས། རྒྱུད་འགྲེལ་ལས། ཉི་མའི་སྐར་མ་ཉི་ཤུ་དང་། ཆུ་ཚོད་དུ་བཅོ་ལྔ་བྱུང་སྟེ། ཉི་མ་ཆུ་སྲིན་གྱི་ཁྱིམ་དུ་འཇུག་པའི་དུས་དེར་དགུན་ཉི་ལྡོག་པར་གསུངས་པ་ནི། ལྷོ་གླིང་དབུས་མའི་ཤར་ནུབ་ཀྱི་དབུས་དྲང་པོའི་འཕགས་ཡུལ་སོགས་ཡུལ་དྲུག་གི་སའི་ཆར་དགུན་ཉི་ལྡོག་པའི་དབང་དུ་བྱས་ནས་གསུངས་པ་ཡིན་ཅིང་། རང་ཅག་རྣམས་གནས་པའི་བོད་ཀྱི་སའི་ཆ་འདི་ནི་ལྷོ་གླིང་དབུས་མའི་ཤར་ནུབ་ཀྱི་དབུས་དྲང་པོ་ལས་ཤར་དུ་རིང་དུ་གནས་པའི་ཕྱིར་རོ།། དེ་ཉིད་རྒྱུ་མཚན་གང་གིས་གྲུབ་སྙམ་ན། དེ་ཡང་མིག་སྐར་མངོན་སུམ་པ་ཉིད་ཀྱིས་འགྲུབ་སྟེ། རང་ཅག་རྣམས་གནས་པའི་སའི་ཆ་འདིར་དགུན་ཉི་ལོག་པའི་ཚེས་གང་དང་གང་གི་བཅུ་གསུམ་ཆ་སོགས་དེ་དང་། དེ་འདས་པའི་མཐའ་གྲུབ་མཐའ་རྣམ་པར་དག་པའི་ཉི་དག་ལ་སྐར་མ་བཅོ་བརྒྱད་དང་། ཆུ་ཚོད་ཉེར་དྲུག ཆུ་སྲང་ང་བཞིའོ།། དེ་ལས་སྒྲུབས་པའི་ཟླ་སྐར་དེ་མིག་སྐར་དང་མཐུན་པ་མངོན་སུམ་གྱིས་གྲུབ།[21] ཅེས་སོགས་དུ་མ་འཁོད་ཡོད།

དེར་བརྟེན་ཉི་འབྲེད་སྐར་འཕོ་ཞེས་པའི་གོ་དོན་ཞིག་བོད་རྩིས་སུ་ལག་བསྟར་གནང་ཚེ་གནོད་བྱེད་ཐམས་ཅད་རང་སར་ཞི་ཞིང་། འཇིག་རྟེན་སྤྱི་ལུགས་དང་མཐུན་པ་ཞིག་འབྱུང་རྒྱུ་དང་དེ་མིན་ཁ་ཆེའི་རྩིས་ལྟར་རྩིས་རིག་གིས་དུས་ཚིགས་མི་རྟོགས་པ་འབྱུང་ཉེན་ཆེའོ།། འོན། བོད་རྩིས་ནང་ཇི་ལྟར་ལག་བསྟར་བྱ་དགོས་ཞེ་ན། དུས་འཁོར་དགོངས་དོན་ལྟར་ལོ་དྲུག་ཅུའི་མཚམས་སུ་རྩིས་འགོ་སྤྱི་སྐབས་རབ་བྱུང་རེ་རེར་བར་ཁྱད་ཇི་བྱུང་སྙོན་འཕྲི་མཛད་ན་དཀའ་བའི་གནད་ལས་འགྲོལ་ལོ།། དེ་ནི་དེང་གི་རྩིས་ཀྱི་འགྲོས་དང་མཐུན་པར་འགྱུར་རྒྱུ་ཡིན་སྙམ། དེ་བཞིན་ཏྲུཔ་ཡར་སློག་རྩིས་སྐབས་རྩིས་འཕྲོའི་ཐད་ཁ་སྙོན་མཆན་དང་བཅས་པ་བྱ་དགོས་པར་སེམས་སོ།།

དེ་བཞིན་འདུལ་བ་དང་མངོན་པ་སོགས་ནས་ཀྱང་ལོ་འགོ་ཟླ་འགོའི་འཛིན་ཚུལ་མང་དུ་བསྟན་ཡོད་ཀྱང་། ཕལ་ཆེ་བ་རགས་པ་ཙམ་ལས་སྐར་རྩིས་དང་དཔྱད་པ་མཉམ་གཞིབ་ཐུབ་མཁན་མེད་པ་ལྟ་བུ་སྣང་བ་མ་ཟད། མཆིམས་མཛོད་དུ། བཅོམ་ལྡན་འདས་ཀྱིས་བཀའ་སྩལ་པ། འདི་ནི་ཡུས་ཏེ་སྐར་རྩིས་པ་རྣམས་ཀྱི་རྗེས་སུ་འབྲང་བར་བྱའོ།། ཞེས་སྐར་རྩིས་པ་ལ་ཁ་འཕང་པ་ལ་གཞིགས་ན་སྐར་རྩིས་པའི་ལམ་དུ་ཁ་ཕྱོགས་ན་ལེགས་པར་སྙམ་མོ།།

དེ་བཞིན་ཆོ་འཕྲུལ་ཟླ་བ་དང་། ས་ག་ཟླ་བ། བླ་མ་སྐྱེས་ཆེན་དམ་པ་རྣམས་སྐུ་བལྟམས་པ་དང་མྱ་ངན་ལས་འདས་པ་ལ་སོགས་པའི་དུས་ཚིགས་སོགས་ལ་དགེ་སྡིག་གང་བྱས་ཀྱང་དགེ་སྡིག་འགྱུར་ཁྲིད་བྱུང་ཚུལ་དུ་མ་གསུངས་པ་རྣམས་ཧྲིལ་གྱིས་དྲིལ་ན་རྩ་རླུང་

20 མཁས་གྲུབ་ནོར་བཟང་རྒྱ་མཚོ། 2004: 447.23.

21 མཁས་གྲུབ་ནོར་བཟང་རྒྱ་མཚོ། 2004: 448.19.

ཐིག་ལེའི་རྣམ་གཞག་དང་རྟེན་འབྲེལ་གྱི་ཆོས་ཉིད་ལ་བརྟེན་ནས་བྱུང་སྟབས། འདི་ལྟར་དགེ་སློབ་ཚོགས་བསགས་སྒྲིབ་སྦྱོང་སོགས་ལ་འབད་སྐབས་ཟླ་བའི་རང་བཞིན་མཁྱེན་ན་དེ་དེ་བཞིན་གྱི་འབྲས་བུའང་སྨིན་རྒྱུ་ངེས་སྟབས་དེ་ལྟར་དཔྱད་གཞིའི་ཚུལ་དུ་བྲིས་པའོ།། །།

གོང་འཁོད་གྲུབ་དོན་རྣམས་སྐར་རྩིས་རིག་པའི་སློབ་གཉེར་ཐ་མལ་བ་བདག་གིས་མཁས་གྲུབ་དགེ་བའི་བཤེས་གཉེན་རྣམས་དང་། སྐར་རྩིས་པ་བསླབ་པ་བགྲེས་པ་རྣམས་ལ་ཞུ་དག་བྱ་བའི་ཚུལ་དང་། རང་དང་སྐལ་པ་མཉམ་པའི་རོགས་གྲོགས་དག་ལ་གླེང་མོལ། གློ་གསར་གཞོན་ནུ་རྣམས་ལ་རྣམ་པར་དཔྱད་པའི་བློ་སྒོ་དང་སྤོབས་པ་འབྱེད་པའི་ཚུལ་དུ་ཕུལ་བས་སྐར་རྩིས་པ་རྣམས་ཀྱིས་ཐུགས་དགོངས་ལེགས་པར་དཔྱད་དེ་ཇི་དགེའི་ཐག་ཆོད་འབྱུང་བའི་ས་བོན་སྐྲུན་པའི་རྒྱུ་རུ་འགྱུར་བར་སྨོན། རྒྱ་གར་ཡུལ་དབུས་ལྷ་རྡ་ཧ་སྒྲི་དབུས་བོད་ཀྱི་གཙུག་ལག་སློབ་གཉེར་ཁང་གི་རྩིས་དགེའི་མིང་འཛིན་བྱམས་པ་ཆོས་འཕེལ་ལྷ་སྨན་པས་རབ་བྱུང་བཅུ་བདུན་པ་མེ་ཕོ་སྤྲེལ་གྱི་ཕུག་ལུགས་གྲུབ་རྩིས་ལུགས་ཀྱི་ནག་པ་ཟླ་བའི་དཀར་ཕྱོགས་རྫོགས་པ་གསུམ་པ། རེས་གཟའ་ཕུར་བུ་སྤྱི་ལོ་ ༢༠༡༨ ཟླ་བ་ ༤ ཚེས་ ༢༡ ཉིན་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པར་བྲིས་པའོ།། དགེ་བའི་འགྲོ་ཀུན་དུས་ཀྱི་འཁོར་ལོའི་གོ་འཕང་མངོན་དུ་བྱེད་པའི་རྒྱུ་རུ་གྱུར་ཅིག་གྱུ།། །།

ཟླ་བའི་མིང་རྩིས་རིག་དང་སྦྱར་ནས་ངོས་འཛིན་བྱ་ཚུལ།

ཟླ་གྲངས	རྒྱ་གར།	ཉ་སྐར།	ཁྱིམ།	དུས་ཚིགས་༤རབ་འབྲིང་ཐ་གསུམ་དང་སྦྱོར་ཚུལ།	རྟེན་འབྲེལ།	ལོ་རྟགས་༡༢རབ་འབྲིང་ཐ་གསུམ་དང་སྦྱོར་ཚུལ།
༡	མཱགྷ	མཆུ།	བུམ་པ།	དཔྱིད་ཟླ་ར་བ།	འདུ་བྱེད།	དཔྱིད་ཟླ་ཐ་ཆུང་འབྲུག
༢	ཕཱལྒུན	དབོ།	ཉ།	དཔྱིད་ཟླ་འབྲིང་པོ།	རྣམ་ཤེས།	དབྱར་ཟླ་ར་བ་སྦྲུལ།
༣	ཙཻཏྲ	ནག་པ།	ལུག	དཔྱིད་ཟླ་ཐ་ཆུང་།	མིང་གཟུགས།	དབྱར་ཟླ་འབྲིང་པོ་རྟ།
༤	བཻཤཱཁ	ས་ག	གླང་།	དབྱར་ཟླ་ར་བ།	སྐྱེ་མཆེད།	དབྱར་ཟླ་ཐ་ཆུང་ལུག
༥	ཛྱེཥྛ	སྣྲོན།	འཁྲིག	དབྱར་ཟླ་འབྲིང་པོ།	རེག་པ།	སྟོན་ཟླ་ར་བ་སྤྲེལ།
༦	ཨཱཥཱཌ	ཆུ་སྟོད	ཀརྐ།	དབྱར་ཟླ་ཐ་ཆུང་།	ཚོར་བ།	སྟོན་ཟླ་འབྲིང་པོ་བྱ།
༧	ཤྲབཎ	གྲོ་བཞིན།	སེངྒེ།	སྟོན་ཟླ་ར་བ།	སྲེད།	སྟོན་ཟླ་ཐ་ཆུང་ཁྱི།
༨	བྷཱདྲཔད	ཁྲུམས་སྟོད།	བུ།	སྟོན་ཟླ་འབྲིང་པོ།	ལེན་པ།	དགུན་ཟླ་ར་བ་ཕག
༩	ཨཱཤྭིན	དབྱུ་གུ	སྲང་།	སྟོན་ཟླ་ཐ་ཆུང་།	སྲིད་པ།	དགུན་ཟླ་འབྲིང་པོ་བྱི་བ།
༡༠	ཀཱརྟིཀ	སྨིན་དྲུག	གཞུ།	དགུན་ཟླ་ར་བ།	སྐྱེ་བ།	དགུན་ཟླ་ཐ་ཆུང་གླང་།

༡༡	མྲྒཤྲིཥ	མགོ	ཚ་སྨིན།	དཀྱུས་ཟླ་འབྲིང་པོ།	ཏ་ཤི།	དཔྱིད་ཟླ་ར་བ་སྟག
༡༢	པཽཥ	རྒྱལ།	སྨིག	དཀྱུས་ཟླ་ཐ་ཆུང་།	མ་རིག	དཔྱིད་ཟླ་འབྲིང་པོ་ཡོས།

གནའ་བོའི་མཁས་གྲུབ་གྲུབ་པས་ལམ་ཞུགས་ནས།།
ལེགས་བཤད་བདུད་རྩིའི་རོ་མཆོག་འཁྱུངས་པ་མཚར།།
དེང་རབས་སློམ་སྐྱབ་དབེན་པའི་མཁས་པ་འགས།།
སྣ་མང་འཁྱོལ་ཆས་ལམ་དུ་སྦྱོར་བར་བྱེད།།

འབུམས་ཀླུས་མཁའ་དབྱིངས་གོ་ལའི་ཀློང་ཡངས་སུ།།
ཁྲིམ་དང་རྒྱུ་སྐར་གཞལ་བྱའི་ཡུལ་དུ་འགྱུར།།
བགྲོད་བྱེད་གཟའ་རྣམས་རང་འཁོར་སྣ་མང་ཐོག།
སྤྱོད་ཀྱང་ས་རིས་རིག་པས་འཛལ་བ་མཚར།།

མཐའ་མེད་ཀུན་གསལ་ཡངས་པའི་འཛིངས་བུ་རྡ།།
མཛེས་པའི་གཟའ་སྐར་ཁྲུ་ཚོགས་གཡོ་ཞིང་འགྱོ།།
ཟློ་གསར་སྤྱོད་འདོད་བྱུང་བའི་ཁྲུ་ཚོགས་རྣམས།།
རིངས་པའི་ཚུལ་གྱིས་སྤྲོན་ལ་དཀྱིས་པར་རོལ།།

གཞལ་ཡས་གཟའ་སྐར་འགྲོས་ཕྱོགས་ལ་བརྟེན་ཞིང་།།
ནམ་ཟླ་དུས་བཞིའི་འགྱུར་ལྡོག་སྣ་མང་རྣམས།།
གདོད་ནས་མཁྱེན་པས་གླང་དོར་མངོན་སུམ་དུ།།
སྟོན་པའི་དུས་འཁོར་བླ་མས་རྗེས་སུ་བསྒྲུགས།།

མཁའ་དབྱིངས་ཟླ་བ་གཅིག་ལ་རྩིས་ཚུལ་མང་།།
ལུང་རིགས་དུ་མས་གཞལ་ཏེ་མི་གཅིག་པ།།
རྣམ་དག་རིག་པའི་འཕྲུལ་ཆས་ལ་བརྟེན་ནས།།
ཟླ་བའི་གྲུབ་དོན་རྙེད་ལ་རྩོད་པར་མཛོད།།

སྤྲིན་རས་གཟིགས་དང་རྗེ་བཙུན་སྒྲོལ་མ་སོགས།།
ཐབས་མཁས་ཐུགས་རྗེས་དབྱངས་འཆར་མཁན་པོར་འགྲེལ།།
གནའ་དེང་ཡང་རྩིས་མཁས་རྣམས་སོ་སྐྱེ་འམ།།
ཐབས་མཁས་ཐུགས་རྗེའི་སྤྲུལ་པར་ཆ་མ་རྟོགས།།

སངས་རྒྱས་བྱང་སེམས་མཛད་པའི་ཆ་འདྲ་ཡང་།།
ཟབ་གནད་ཉམས་ལེན་ཟབ་མོ་ཕལ་ཆེར་དབེན།།
སྐྱབས་ཀྱི་གནས་སུ་མེད་ཀྱང་མོས་གུས་འོས།།
ཀུན་ཀྱང་མཆོད་པར་བྱ་བའི་གནས་སུ་མཐོང་།།

སྐར་རྩིས་རིག་པའི་གཞུང་ལུགས་ཕྱི་མོ་དཔལ་ལྡན་དུས་འཁོར་ལོ།།
ཕྱི་ནང་གཞན་གསུམ་དག་སྦྱོར་རྒྱུད་ཀྱི་ཆེ་བ་ཕུལ་དུ་བྱུང་།།
གང་གི་དགོངས་པ་དཔྱིས་ཕྱིན་འགྲེལ་བ་ཉིན་མོའི་སྐར་མ་ལྟར།།
ལས་འདི་བསྒྲུབས་པའི་དགེ་ཚོགས་མཚེས་ཚེ་འགྲོ་ཀུན་ཀུན་ལ་བསྔོ།།

འཇིག་རྟེན་ཁམས་འདིར་གང་གི་ཞྭ་སྔོན་མཛད་སྒོ་མང་།།
བདག་གིས་ལག་པའི་ཕྱིད་ཕྱག་གུས་ཤིང་སྙིང་ནས་བཀུར།།
མཉེས་མཆོད་སྒོམ་སྒྲུབ་ཟང་ཟིང་མཆོད་པ་བདག་ལ་དབེན།།
སུག་བྲིས་ཙུང་ཟད་འདི་ཡིས་མགོན་མཆོག་ཐུགས་དགྱེས་ཤོག།

འཇིག་རྟེན་ཀུན་ལ་ནད་འཚེ་གོད་ཆགས་ཅི་མཆིས་པ།།
རྨིག་མེད་མིང་ཙམ་མེད་པར་ཐལ་བ་འདུལ་དུ་སློག།
ཀུན་ལ་དགའ་བདེའི་དཔལ་ཡོན་འབབ་ཞིག་ལོངས་སྤྱོད་ཅིང་།།
ཟད་མེད་འཇོ་བའི་སྨོན་འདུན་དྲག་པོས་མཚམས་སྦྱོར་རོ།།

སརྦམངྒལམ། སརྦམངྒལམ།

དཔེ་ཆོས་ཀྱི་ཐོ་གཞུང་།

མཁས་གྲུབ་ནོར་བཟང་རྒྱ་མཚོ། [1483] 2004 དུས་འཁོར་འགྲེལ་ཆེན་དྲི་མེད་འོད་ཀྱི་རྒྱན། བོད་ཀྱི་གཙུག་ལག་ཞིབ་དཔྱོད་ཁང་།

མཁས་གྲུབ་ནོར་བཟང་རྒྱ་མཚོ། [1470] 2002 པད་དཀར་ཞལ་ལུང་ལས་རྩིས་ལ་ལོག་རྟོགས་ཀུན་སེལ་སྒྲོན་མ། མི་རིགས་དཔེ་སྐྲུན་ཁང་།

འགོས་ལོ་གཞོན་ནུ་དཔལ། [1443] n.d. རྩིས་ཀྱི་བསྟན་བཅོས་འཁྲུལ་སེལ། (ཆ་མ་ཚང་།)

འགྲོ་མགོན་ཆོས་རྒྱལ་འཕགས་པ། 1998 འགྲོ་མགོན་ཆོས་རྒྱལ་འཕགས་པའི་སྐར་རྩིས་སྐོར་གྱི་གསུང་བཏུས། བོད་ཀྱི་རྩིས་རིག་ཀུན་བཏུས་ཆེན་མོ་ལས་དེབ་ཕྲེང་གཉིས་པ་སྐར་རྩིས་ཀྱི་སྐོར། སི་ཁྲོན་མི་རིགས་དཔེ་སྐྲུན་ཁང་།

མཆིམས་འཇམ་པའི་དབྱངས། 1989 མཛོད་འགྲེལ་མངོན་པའི་རྒྱན། ཀྲུང་གོའི་མི་རིགས་དཔེ་སྐྲུན་ཁང་།

རྗེ་བཙུན་གྲགས་པ་རྒྱལ་མཚན། 1998 རྗེ་བཙུན་གྲགས་པ་རྒྱལ་མཚན་གྱི་སྐར་རྩིས་སྐོར་གྱི་གསུང་བཏུས། བོད་ཀྱི་རྩིས་རིག་ཀུན་བཏུས་ཆེན་མོ་ལས་དེབ་ཕྲེང་གཉིས་པ་སྐར་རྩིས་ཀྱི་སྐོར། སི་ཁྲོན་མི་རིགས་དཔེ་སྐྲུན་ཁང་།

སྡེ་སྲིད་སངས་རྒྱས་རྒྱ་མཚོ། [1685] 1997 ཕུག་ལུགས་རྩིས་ཀྱི་ལེགས་བཤད་མཁས་པའི་མགུལ་རྒྱན་བཻཌཱུར་དཀར་པོའི་དོ་ཤལ་དཔྱོད་ལྡན་སྙིང་ནོར། སྟོད་ཆ། ཀྲུང་གོའི་བོད་ཀྱི་ཤེས་རིག་དཔེ་སྐྲུན་ཁང་།

ཕུག་པ་ལྷུན་གྲུབ་རྒྱ་མཚོ། [1447] 2002 རྩིས་གཞུང་པད་དཀར་ཞལ་ལུང་། མི་རིགས་དཔེ་སྐྲུན་ཁང་།

བུ་སྟོན་རིན་ཆེན་གྲུབ། [1321] 2010 འཇིག་རྟེན་ཁམས་ཀྱི་ལེའུའི་འགྲེལ་བཤད་དྲི་མ་མེད་པའི་འོད་མཆན། བུ་སྟོན་གསུང་འབུམ། ཀ ཞྭར་སྒྲོག་རྒྱབ་དུས།

མི་འགྱུར་རྡོ་རྗེ། 1998 བྱང་འབྲོག་ཁྱུལ་དུ་དར་བའི་སྐར་བརྟག་གནམ་དཔྱད་སྐོར། བོད་ཀྱི་རྩིས་རིག་ཀུན་བཏུས་ཆེན་མོ་ལས་དེབ་ཕྲེང་གཉིས་པ་སྐར་རྩིས་ཀྱི་སྐོར། སི་ཁྲོན་མི་རིགས་དཔེ་སྐྲུན་ཁང་།

ཡུམ་པ། 1998 བོད་ཀྱི་གནའ་རབས་རྩིས་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་ནྱ་གྲོཧྲ་ཡི་ས་བོན། བོད་ཀྱི་རྩིས་རིག་ཀུན་བཏུས་ཆེན་མོ་ལས་དེབ་ཕྲེང་དང་པོ་སྐར་ནག་རྩིས་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་སྐོར། སི་ཁྲོན་མི་རིགས་དཔེ་སྐྲུན་ཁང་།

རིགས་ལྡན་འཇམ་དཔལ་གྲགས་པ། n.d. མཆོག་གི་དང་པོའི་སངས་རྒྱས་ལས་ཕྱུང་བ་རྒྱུད་ཀྱི་རྒྱལ་པོ་དཔལ་དུས་ཀྱི་འཁོར་ལོ། རྒྱུད། ཐ སྡེ་དགེ་བསྟན་འགྱུར།

རིགས་ལྡན་པདྨ་དཀར་པོ། n.d. བསྡུས་པའི་རྒྱུད་ཀྱི་རྒྱལ་པོ་དུས་ཀྱི་འཁོར་ལོའི་འགྲེལ་བཤད་རྩ་བའི་རྒྱུད་ཀྱི་རྗེས་སུ་འཇུག་པ་སྟོང་ཕྲག་བཅུ་གཉིས་པ་དྲི་མ་མེད་པའི་འོད། རྒྱུད། ད སྡེ་དགེ་བསྟན་འགྱུར།

ལོ་ཆེན་ དྷརྨ་ཤྲཱི། [1714] 2003 རྩིས་ཀྱི་མན་ངག་ཉིན་མོར་བྱེད་པའི་སྣང་བའི་འགྲེལ་པ་རྣམ་འགྲེལ་གསེར་གྱི་ཤིང་རྟ། བོད་ཀྱི་གཙུག་ལག་ཞིབ་དཔྱོད་ཁང་།

❖